هو الرحیم

إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ

[illegible]

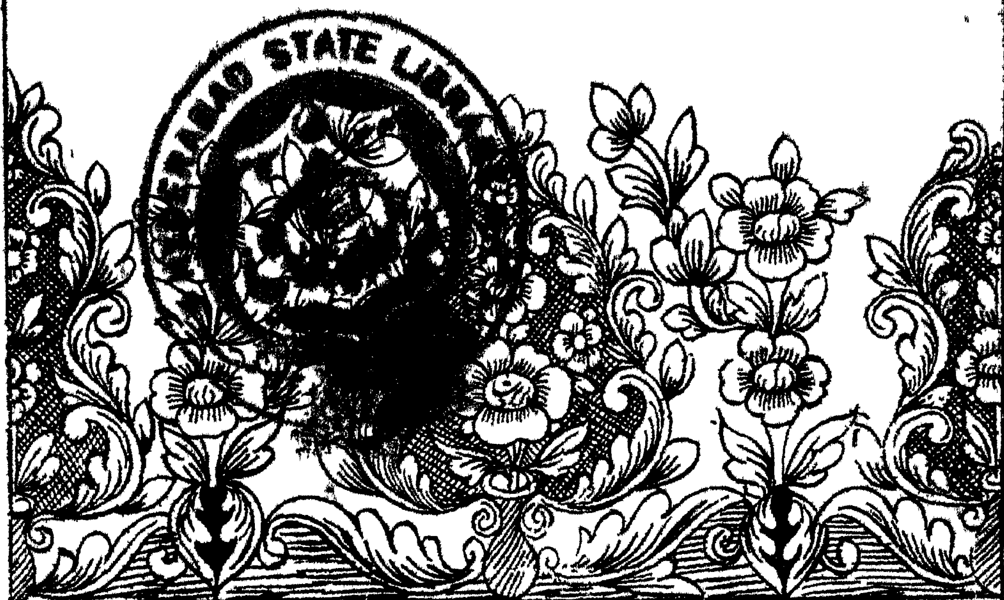
انفاس رحیمیہ

المعروف مکتوبات حضرت

شاہ عبدالرحیم صاحب

والد ماجد جناب حقیقت آگاہ عارف باللہ حضرت مولانا و اولنا مولوی شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی

خاص [illegible] مطبع احمدی متعلق مدرسہ عزیزی دہلی طبع شد

بسم الله الرحمن الرحیم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ هَدَانَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ وَوَفَّقَنَا اِلٰی مَعَارِجِ النَّهْجِ الْقَوِیْمِ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی رَسُوْلِهٖ صَاحِبِ الْخُلُقِ الْعَظِیْمِ وَاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ الْهُدَاةِ اِلَی النَّعِیْمِ الْمُقِیْمِ

اما بعد میگوید بندهٔ ضعیف نحیف راجی الی رحمة الله ولی الله غفر الله له ولآبائه العظام واحسن الیه ولوالدیه الکرام که مسودات مکتوباتی را که حضرت معارف دستگاه حقائق انتباه مجمع کمالات ظاهری و باطنی منبع مکارم حسنات صوری و معنوی زبدهٔ مفسرین و قدوهٔ محدثین جناب والدی حضرت شاه عبد الرحیم صاحب مد الله ظلال اجلاله العلی علی رؤس المسترشدین و المریدین که بنام بعضی مریدان خوش اعتقاد و خلفای کامل الارشاد رقم زدهٔ کلک معنی سلک سفیر مؤید فراهم می آوردم و از مطالعهٔ آن مخزن حقائق و معارف استفاده می اندوختم چون نظر فیض اثر حضرت ایشان بر آن اوراق که بدست این کهین مستفیدان کمترین مستعدان بود افتاد فرمودند که ای ولی الله این نامها ترتیب باید ساخت و بتالیف آن باید پرداخت تا فائدهٔ آن اتم و اتقی باشد پس امتثالا للامر العالی این فوائد را ترتیب داده بانفاس رحیمیه موسوم گردانید والله الموفق للترتیب علیه توکلت و الیه انیب قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یرحم الله من لا یرحم الناس ترجمه رحمت نمیکند خدا تعالی برحمت خاص کامل خود کسی را که رحمت نمیکند آدمیان قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الراحمون یرحمهم الرحمن ارحموا من فی الارض یرحمکم

من فی السماء۔ ترجمہ رحمت وشفقت کنندگان برخلق را رحمت میکند رحمان جل شانہ رحم
کنید کسے را کہ در زمین است از دو بیان از نیکان و بدان ورحمت بر بدان آنست کہ ایشان را
از بدی باز دارید یا رحمت کنید بر ہر کہ قابل رحمت است کند شما را کسے کہ در آسمان است ملک وقدرت
وے وتخصیص آسمان بجہت کمال وسعت وعلو ارتفاع است یا مراد ملائکہ اند ورحمت کردن
ایشان دعاء استغفار وطلب رحمت ست از جناب حضرت عزت برائے رحم کنندگان یا مراد
حفظ ایشان ست از موذیات از شیاطین جن وانس اے طالب قرب مولے واے قاصد سعادت
دنیا وعقبے شفقت بر عباد حق ورحمت بر خلق قادر مطلق خاصہ حضرت خداست وصفتے است از
صفات کاملہ انبیا واولیا پس جد وجہد کن تا بر ہر نیک وبد چون آفتاب بتاب وبر سوء خلق خلق
صبر کن واز رحمت وشفقت بر ایشان روے متاب کلماتے چند از اخلاق انبیاء مرتبہ بلند واوصاف
اولیاء ارجمند از گوش جان پاک نہ از گوش آب وخاک بشنو۔ شاید کہ بتخصیص تحقیق بدرقہ توفیق
از حضیض تقلید بذروہ تحقیق برسی وبحکم الدال علی الخیر کفاعلہ این درویش دلریش قلیل البضاعۃ
عدیم الصناعۃ داخل این گروہ باشکوہ گردد واللہ الموفق۔

درخبرست کہ در عالم غیب وعمکن بے ریب خطاب مستطاب از جناب قدس مآب بعیسے علی نبینا و
علیہ الصلوۃ والسلام در رسید کہ اے عیسے اگر خواہی کہ از اخص خاصان واقرب مقربان ما باشی
بر تو باد کہ چہار کردار لازم کنی۔ باش مشفق بر خلائق ما ہمچو آفتاب عالم کہ بر ہر نیک وبد بتابد نہ از تابش
نیک وے را افتخار ونہ از تابش بد وے را عار چون ترا منظور حسن ماست با نیک وبد خلق چہ کار
بدی را بدی سہل باشد جزاء اگر مردی احسن الے من اسا۔ وباش حلیم ونافع ہمچو آب کہ مے رود آنجا کہ
می برند اگرچہ وی را بزنند وببرند وحیات بخش حیوانات ونباتات ست ومطہر لوث نجاسات ومکروہات
ومن الماء کل شیء حی۔ وباش ہمچو زمین کہ مردم بران گناہان میکنند واو فروتنے رود وقاذورات
را بروے مے افگنند واو بر شیرین میدہد تو نیز بر اشارات حسن معاملہ کن۔ وباش متواضع ہمچو
بوم دائم سرافگندہ وشب زندہ دار دد۔ درخبرست کہ موسے بن عمران علیہ الصلوۃ والسلام من الرحمان
بدرگاہ حضرت آلہ قاضی الحاجات مناجات کرد کہ بار عصیانے از چہ شایان رسالت ومکالمت خود گردانیدے
حضرت عز شانہ وعظم برہانہ فرمود کہ اے موسے یاد کن آن روز کہ گوسفندان شعیب پیغمبر میچرانیدی
گوسفندے برمید خود ہم بسیار دوید وترا ہم بسیار دوانید بعد از مشقت بسیار ومحنت بیشمار
آن را گرفتے خواستی کہ بعصا بزنی لیس تو مرا یاد کردے وعصا از دست بینداختی ہر دو سرون آن

گرفتی و بر هر دو چشم آن بوسه دادی و گفتی اے حبیب من نفس خود را بخشانیدی و مراہم ایذا دادی و ویرا بر دوش خود انداخته بجایش آوردی پس بدان رحمتے و شفقتے که بر خلقت من کردی مرتبه رسالت و مکالمت بتو عطا کردیم۔ — در خبر ست که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرمود که خیر الناس من ینفع الناس — یعنی بهترین مردم کسے ست که نفع رساند بمردم و فرمود علیه السلام۔ من کان فی حاجة اخیه کان الله فی حاجته هر که باشد ساعتے در روان کردن حاجت برادر مسلمان می باشد حقتعالے در روان کردن حاجت آن ساعی هم در دنیا و هم در آخرت۔ پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرمود که دو زن بودند یکے صالحه نیک کار و دوم طالحه بدکار زن صالحه گربه را در خانه بسته جائے رفت آن گربه بهیچ چیز بخوردن نیافت از غلبه گرسنگی هما نجا مرد و آن زن طالحه در صحرا بوقت گرما از راہے بر سر چاہے رسید سگے را دید که از غایت تشنگی زبان از دهان بر آورده گرد چاه مے گردید و نمها که بر سر سنگها بود مے لیسید۔ آن زن را رحمت و شفقت غالب آمد و او در چاه انداخت رسن را کوتاه یافت موے سر خود ببرید و تافته بجائے رسن ساخت آب بر آورد و لیک واو [یعنی گردانید] بادشاه بے نیاز و حضرت بی انباز فرمود که آن بدکردار را به شفقتے که بر سگ تشنه کرد در بهشت بجائے آن زن نیک کار کردیم و زن نیک کار را در دوزخ بجائے زن بدکردار در آوردیم آی برادر ازین حدیث غریب و قصه عجیب عبرت در عبرت مے آید و حیرت در حیرت مے افزاید که افعال آن بادشاه برحق و قادر مطلق معلل تعلیل و اغراض نیست و جزا و سزا مربوط بمبادله و اعواض نه خَلَقْتُ الْخَلْقَ لِلْجَنَّةِ وَلَا أُبَالِي وَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِلنَّارِ وَلَا أُبَالِي — یعنی پیدا کردم گروهے را در بهشت بے سابقه عمل من باک ندارم از کسے آنجا دلها کباب میگردند و جگرها پر آب هوش مدهوش و عقل خراب و جانها در اضطراب لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ۔ شعر۔ کس را نه پرسد که باز پرسد ز کلال ؛ کز هر چه می سازی و چون میکنی ؛ آخر این دار فنا را گذاشتنے است و بدار بقا و جزا پیوستنی است پیراهن نفسانیت و تشنج و انا خیر منه را صد چاک کن و دستار و کلاه تکبر و تجبر و تهمت و نخوت را از سر بفگن و از سر خود توده خاک اعتماد از خود کردار برداری و نظر به فضل و کرم غفار بگمارے۔ تا توانی دلے را بدلها و شفقتے و رحمتے بخلق خدا برسان و خود را از هستی موهوم و صفات سیئات برهان آی طالب موے بنگر که از راحت رسانیدن حیوانے جهنمی را جنتی کردو اگر از راحت رسانیدن انسان حضرت رحمان ترا بقرب جمال باکمال خویش رساند و سعید ابدی گرداند بعید نیست و از اذیته

حیواتے بہشتی و دوزخی گشت از اذیت دلے کہ حرم انوار حق تعالے و محل اسرار جل و علی ست
باسفل سافلین او فتد چہ دورست اعاذنا اللہ من ذالک ولِلّٰہِ دَرّ قائلہ ~~ ف~~ اینجا فنون شیخ
نیرزد بہ نیم خس ؛ دل رابدست آر ہمین مشرب ست و بس ؛ معنے بیت آن ست کہ نزد مقربین
کہ حسنات الابرار سیئات المقربین ست فنون شیخ حقیقی کہ کشف و کرامت و طے و طیران
و تصرف بر آسمان و غیرہا ست مقدار نیم خس نیرزد و دل بدست آوردن ست کہ دل سلیم
از غیر حق و صفات ذمیمہ است حاصل کردان و بدلے سلیم کہ گنجینہ اسرار خداست و خزینہ انوار
مولے ست راحتے برسان کہ مشرب مقربان و مذہب عاشقان ہمین ست نہ آنکہ متمنا ہر دل را
بجا آوردان گو کہ تمنا در قتل و دزدی و خمر خوردن باشد خوش گفت آنکہ گفت **رباعی** دو راہ خدا
دو کعبہ آمد منزل ؛ یک خانہ کعبہ ست و یک خانہ دل ؛ تا بتوانی زیارتِ دلہا کن ؛ کافزون
ز ہزار کعبہ آمد یک دل ؛ در خبر ست کہ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم با پیر زنہا میگفت ہر حاجتے کہ
در بدن بگوئید من حاجت شمار اروا گردانم ۔ در خبر ست کہ دختر زنے آمد و گفت یا رسول اللہ مادر
من با تو حاجتے دارد شمارا مے طلبید فرمود کہ بہر کوچہ کہ مرا بخواہی ببر ۔ پیغمبر خدا صلے اللہ علیہ وسلم
فرمود کہ حق سبحانہ تعالی را ہزار رحمت و شفقت ست یکجزو رحمت را در تمامہ خلقت حیوانات و جن
و پری و بحری و بری نہادہ کہ با او مادرہا بچہ ہا را شیر میدہند و دانہ میخورانند و تربیت میکنند
و حیوان صاحب سُمّ سُمّ خود را از بچہ معلق میدارد کہ ایذا بہ بچہ نہ رسد و نہصد و نود ۹۹ جزو رحمت
حقتعالے برائی عاصیان امت من نگاہداشتہ است تا بآن رحمت ارحم الراحمین و اکرم الاکرمین
گنہگاران امت ما را بنوازد و بے واسطہ دیگرے کار ایشان را سازد پس اے طالب حق
بحکم تَخَلَّقُوْا بِاَخْلَاقِ اللّٰہِ بجد و جہد تمام تخلق باین اخلاق خلق علیہ و اتصاف باین صفت سنیہ
باید کرد تا بحضرت مولے و مبدا اعلے جل و علی مناسبت و مشابہت حاصل کرد و بہ نجات ابدی سعادت
سرمدی واصل شود در کتب اخلاق آمدہ کہ شخصے بود کہ ہمیشہ قوت خود را از شکار کردے و معیشت
روزگار خود را بہمین حیلہ بسر بردے روزی بشکار رفت آہو را با بچہ دید اسپ را عقب آہو و بچہ اش
بدوانید آہو قوی بر دوید و بچہ ضعیف مقید بقید وے گردید آن بچہ را دست و پا بستہ بر فتراک زین
بستہ می برد ناگاہ آہو رسیدہ از غلبہ محبت بچہ خود دیدہ با دل بریان و چشم گریان نزد آن شخص آمد
و از غایت محبت از ضرب و سیاست خود نترسید محبت آہو بدل شکاری اثر کرد بچہ را از قید برہانید
و راحت بدل آہو رسانید آہو بزبان بیزبانی بدرگاہ حضرت الٰہ استدعا در حق آن شکاری کرد فی الفور

مستجاب شد ہاتف از عالم غیب واز پردۂ لاریب آواز داد کہ ای راحت رسانندۂ دل خلق مرا
ببرکت این راحت رسانیدن ترا مرتبہ سلطنت دادیم در اندک زمانہ آن مرد بادشاہ گشت ای
درویش از راحت رسانیدن حیوانے بدرجہ سلطنت دنیوی رسید از راحت رسانیدن انسانے اگر
بدرجہ سلطنت اخروی وقرب حضرت محمد مصطفےٰ برسی عجب وبعید نیست مروی ست کہ در وقت
خلافت حضرت ابوبکر صدیق زالے بود ضعیف از کار ماندہ از ضعف در گوشہ او فتادہ ہیچ کس
نداشت کہ خدمت وی کند وزحمت وی کشد امیر المومنین عمر رضی اللہ عنہ ہر شبے در کلبہ او
بیامدے جاروب زدے وآب آوردی وآتش کردے وہر حاجتے کہ زال داشتے مہیا مے فرمودے
شبے عمر برسم قدیم بیامد ودر نزد زال رفت زال گفت تو کیستی گفت عمر۔ آمدہ ام تا حاجت ترا مہیا
کنم زال گفت پیش از تو پیرے بیامدہ وہمہ مہیا کردہ رفت عمر بازگشت چند شب متواتر آمد و
زال ہمان جواب گفت۔ عمر در تعجب شد کہ آن پیر کہ خواہد بود شبے حضرت عمر کمین کرد تا دریابد این
پیر را چون نگاہ کرد ابوبکر صدیق بود رضی اللہ عنہ پس عمر رضی اللہ عنہ گفت کہ من حسد نکردہ ام
ترا ای ابوبکر انچہ دریافتی سابق این خیرات۔ آوردہ اند کہ سلطان اولیا بایزید بسطامی رحمۃ اللہ علیہ
در شہر ہمدان رفتہ بود آنجا زحمتی شد بجہتہ تداوی تخم معصفر خرید از ان تخمے بخورد وانچہ باقی ماند در
گوشۂ دستار بستہ در شہر بسطام آمد چون در خانہ رسید آنرا کشاد۔ یان آن تخمہا مورچہ یافت
گفت این مورچہ غریب ست باز بہمدان برم۔ سفر کرد واز برای یک مورچہ در شہر ہمدان آمد
در مقامات مذکور ست کہ بقبلہ اولیا وکعبہ اصفیا مقتدای اہل صفا ہادی طالبان راہ خدا محبوب
رب الارباب قطب الاقطاب صاحب طریقہ علیہ حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبندی قدس
سرہ مجذوبے صاحب تصرفے ملاقات کرد ای خواجہ اگر خواہی کہ راہ باطن را بر تو بگشایم راہ
راہ خلق را از خس وخاشاک ونجاسات وملوثات پاک کن حضرت خواجہ باشارت آن مجذوب
محبوب تا مدت ہفت سال علے سائر الاحوال کوچہا وبازارہا را از نجاسات وملوثات بالغ وجود
پاک مے ساخت بعد از مدت ہفت سال آن مجذوب مرغوب با خواجہ ملاقات کرد وگفت ای
خواجہ اگر قرب خدا میخواہی خدمت خلق بے تفرقہ کن یعنے صالح باشد یا طالح فاسق شود یا فاجر
انسان باشد خواہ حیوان وحوش باشد یا طیور ہمہ را خدمت للہ میکن حضرت خواجہ بمقتضاے امر
مجذوب خدمت خلق بجاے آورد روزی بیرون شہر میرفت مادہ سگے در گور کہنہ بچہ ہا دادہ
بود تشنگی وگرسنگی بر آن مادہ سگ غلبہ کرد وشیر نہ داشت کہ بچہ ہا بخورند

ماده سگ از راه شفقت از بچه ها جدا نمیشد و بچه ها شور و غوغا میکردند حضرت خواجه بفراست کیاست دانست که ماده سگ از تشنگی و گرسنگی شیر ندارد که بچه ها دهد حضرت خواجه در شهر آمد و بر دوکان حسن نان نوائی آمده گفت که این خرقه مرا بگیر و چند نان و کباب بده حسن نان نوائی گفت ای درویش اگر گرسنه هر قدر که توانی بخور و اگر جائے تعیش داری چنانچه کار جوانان ست هرگز نان مرا مبر تا من گنهگار نگردم و تو آثم نه شوی۔ حضرت خواجه فرمود که ترا بهائے نان میدهم ترا باین گفتگوے چه کار حسن گفت که من بهائے نمی گیرم رائگان میدهم القصه حضرت خواجه آوند پر از آب و چند نان و کباب گرفته بیرون شهر برد و حسن از راه سوء الظن و تجسس عقب خواجه پنهان میرفت حضرت خواجه آوند آب و نان و کباب پیش ماده سگ نهاد و دو دست بسته باادب ایستاده ماند ماده سگ نان و آب بخورد و غلطان شد و دست و پائے بسوی آسمان کرد به زبانے که داشت استدعا کرد حسن گفت که من به چشم خود دیدم که انوار بیشمار از هفت آسمان به عنایت حضرت رحمان بر حضرت خواجه قطب زمین و زمان ریزان و افشان بود و از عرش تا به فرش حضرت خواجه را منکشف شد و من سر خود را بر قدم خواجه نهادم و عذر سوء الظن خود را خواستم و استدعا بیعت و ارادت کردم حضرت خواجه فرمودند که چون زمام هدایت بدست من عنایت کنند اول از مریدان من تو باشی۔ مروی ست که امیر المومنین علی کرم الله وجهه براہے میرفت زیر پائے مبارک او مورچه پائمالی و ملالے حاصل شد به زبان نیاز به درگاه بے نیاز عز اسمه دادخواه شد و از شدت درد مے نالید و هر دو دست می مالید و می گفت خداوندا در تمام عمر خود یک نفس غفلت نورزیده ام و یک دم عذاب مفارقت از ذکر تو نه دیده ام مرا معذور دار که از درد بیتاب شده ام حق تعالے فرمود اے مورچه روز باز خواست از علی حق ترا درخواست کنم باز به جناب قدس مآب عرض نیاز کرد که خداوندا از علی خطاءً پائے بر من افتاد نه عمداً امیدوارم که خطائے علی را عطا فرمائے۔ آنحضرت صلی الله علیه وسلم حضرت علی را در خواب فرمودند که ای علی چرا بر زمین با هوش نه نهادی اگر شفاعت آن مورچه نبودے در مهلکه مے افتادے کارسے بنایدکرد که بعد ازان محتاج به عذر و شفاعت شوی آے برادران اهل وفا و مخلصان با صفا قصه عجیب که نصیب و حصه این غریب است از گوش جان و از حسن ایقان بشنوید که روزے در کوچه از کوچهائے شهر اکبرآباد مے رفتم در وقت غلبه سرما از بارش وافر گل ولاء منکاتر گشته سگ بچه دران گل ولائے غرق شده و درمانده ناهار و نعرهائے بسیار و فریادهائے بیشمار میکرد و در باب

فریادرسی اور حمتے و شفقتے مبذول داشتم و عنقریب این واقعه در ہمان کوچه با قلق و اضطراب
در مشاہدہ زلف پرپیچ و تاب معشوق حقیقی و محبوب تحقیقی چنانچه ارباب ذوق و مواجید و اصحاب
شوق و توحید را مے باشد با حیرت و حیرانی و با تمام درد سرگردانی اگر براہ عشق رسیدہ دفتر آب
محبت چشیدہ میدلنے سیر فرستم ناگاہ از طرف دیگر کوچه سگے را دیدم که بطرف من می آید در میان
کوچه گل و لائے بسیار بود از خوف انتشار افتشار ترسیدم که پارچہا نجس شوند در رفتن مسارعت
و مسابقت کردم ہرچند جہد نمودم سگ بجائے که لائے بسیار بود برابر من رسید و با من بزبان
فصیح و کلام ملیح گفت که پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود که حق جل و علے می فرماید ان اللہ حرم علی
نفسه الظلم یا عبادِ فلا تظالموا۔ یعنے حق سبحانہ تعالے می فرماید که اللہ تعالے حرام کرد
ظلم بر ذات پاک خود پس ای بندگان من با یکدیگر ظلم نکنید پس تو چرا ظلم و تعدی کردی که شارع
عام برائے مرور تمام مخلوقات است خواہ انسان باشد خواہ حیوان و مسابقت بر من ظلم است
در جوابش گفتم برائے خوف نجس شدن پارچہ قصد مسابقت کردم طہارت جامه شرط جواز صلوۃ
است۔ سگ مرا جواب داد که اگر پارچہ نجس گشتی ب ۳ بار شستن پاک شدے و نجاست کبر و فخر را
اگر از ہفت دریا بشوئی ہرگز پاک نه شود۔ اگر درویشے از راہ کبر بر سگ فخر کند با و مصاحبت
اہل حق را جائز نیست پیش او بتواضع ایستادم و گفتم که اگر صورت از من کبر و نخوت ظاہر گشته
اکنون حقیقتًا و معنًا پیش تو بہزار عجز و شکست افتادم باز سگ ہمین گفت که شیوۂ اہل حق
ایثار ست نه اختیار طرف خشک را برائے خود داشته و طرف لائے برائے من گذاشته تصوف
نه آن ست که تو کردہ۔ راہ اولیا نه آن ست که تو سپردہ ع۔ شرمت بادا ہزار شرمت بادا
این فقیر بہزار شرمندگی و سرافگندگی بطرفے که لائے بود به خشوع و خضوع ایستادم و طرف
خشک بآن سگ گذاشتم سگ باز ہمی گفت که باین عقل ضعیف و ادراک نحیف حق تعالی جلشانہ
را نمیتوان دریافت۔ طالب کامل حق آنست که اورا دل دانا باشد و اوسط آنست که اورا چشم
بینا باشد و ادنے آنست که اورا گوش شنوا باشد و اگر ازینہا ہیچ کدام نباشد ویرا باید که طریقه
ابرار که عباد و زہاد و اتقیا و اصفیا اند اختیار کند و به طریق صوفیه مقربین که لا فرق بینی و بینہم
در شان ایشان ست و الفقر اذا تم فہو اللہ ایشان را شان ست و تخلقوا باخلاق اللہ
نشان ست نه در اید۔ العاقل تکفیه الاشارۃ والجاہل لا تغنیه العبارۃ۔
وھو معکم اینما کنتم و نحن اقرب الیه من حبل الورید۔ وجود خود را اوو

اورا با خود باید دانست و مراد و بنیاد شعر و ظاهر معنی آیت شریف چنین ست که خدا تعالی با شماست هر جا که باشید یا نزدیک
ترم بسوی انسان از رگ گردنش پس باید دانست که بودن چیزی را با چیزی معیت خوانند این بودن چیزی بچیزی یا بمجازست
یا بحقیقت پس علمای ظاهر را مذهب اینست که این بودن چیزی بچیزی بمجازست نه بحقیقت و گویند خدا تعالی با همه ذرات عالم
ست نه بذات بلکه بعلم و بر همه ذرات قادر ست و مذهب جماعه متکلمین همچنین ست اما صوفیان بمعنی ظاهر قناعت نکنند حقیقت
جزری طلب کنند و مذهب ایشان اینست که معیت حق تعالی با جمیع ذرات کائنات بحقیقت ست و او بذات خود با جمیع اشیای
کائنات نه چون معیت ست که متکلمان گویند و مفهوم عقلا ظاهر ست یعنی نه چون معیت عرض ست با جسم و نه معیت جسم با جسم
ست و نه معیت عرض با عرض ست و نه معیت عرض با جوهر بلکه معیتی ست خارج از معیات اربعه و آیه کریمه ما یکون من نجوی
ثلثة الا هو رابعهم ولا خمسة الا هو سادسهم ولا ادنی من ذلک ولا اکثر الا هو معهم اینما کانوا یعنی
نباشد از ین راز گوینده با هم سه کس مگر که خدای چهارم ایشان ست و عالم ست باعمال و احوال و اقوال آشکارا و نهانی و داناست بهمه صفات
و خطرات و کیفیات ظاهری و باطنی و نه پنج تن راز گو باشند مگر که ششم ایشان خداست و نه کمتر باشد از ین عدد و نه بیشتر مگر که خدا با ایشان هر جا
که باشند در سبع سماوات یا در ولایات هفت زمین مطویات و آیه کریمه و اذا سألک عبادی عنی فانی قریب بتامل میتوان و قرب
حق تعالی را از قرب بنده بخود اقرب میدان ع زین معیت دم مزن بنشین خموش ٭ این معیت در نیابد عقل و هوش ٭ ای برادر
اقرب تمثلات قرب حق با موجودات قرب روح با جسد ست که روح از عالم امر ست نه داخل بدن ست و نه خارج و نه متصل از دست و نه منفصل از
صفات جسم مبرا ست و از نقصان ملا البته معرا با این همه در جمیع اجزای بدن منتشر اگر هزار سال با قالب ملا البته داشته باشد هیچ خلل و نقصان
در طهارت و صفای او ره نیابد همچنانکه پیش از معیت قالب بود اکنون صفت و لطافت ست هیچ کثافتی پیدا نگردد همچنین قرب حق را
با خلق میدان که هیچ ذل امکانی بتنزه قدس ذات او هیچ اثر نکند فتبارک الله احسن الخالقین چون حقیقت معیت حق را با جسم شناختی
سر من عرف نفسه فقد عرف ربه دریافتی و طائفه ثانیه را که بحکم فکشفنا عنک غطائک فبصرک الیوم حدید غشاوه از بصر بصیرت
ایشان برداشته اند و در زمره نظارگیان جمال اسمای ذات و کمال صمدیه صفات داشته اند جمیع مظاهر مکونات مرآت جمال با کمال
صفات متعالیات گشته و انوار آفتاب عالمتاب بر هر ذره از ذرات موجودات یافته هر حجابی از هفتاد هزار حجاب لقوله ان الله تعالی
الف حجاب من نور و ظلمة مظهر جمال صفاتی و آئینه کمال اسمائی گماشته کما قال النبی صلی الله علیه و سلم لا یزال العبد یتقرب
الی بالنوافل حتی احبه فاذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و یده التی یبطش بها و رجله التی یمشی بها فلا فرق بینی و بینه
آنانکه متصف بقرب نوافل شده اند سر تری و سر تجلی و افعالی و صنعتی که از مظاهر ظاهر ست نزد این طایفه از حق ظاهر ست قل کل من
عند الله حال ایشان ست و ما بکم من نعمة فمن الله مآل ایشان ست سبحان الله غریب کاری و عجیب اسراریست که دل
ایشان گنجینه اسرار محبت الهی گشته و مخزن صفات لا متناهی و نامش مفلس نهاده اند ع گدا با دشاه ست
نامش گدا ست ع آنکس که ترا شناخت جان را چه کند ٭ فرزند و عیال و خانمان را چه کند ٭ دیوانه کنی هر دو جهانش بخشی ٭ دیوانه تو

مقام قرب و معیت از سالکان این طائفہ کہ احاصل ست پائے عقل و علم دراین میدان بے پایان لنگ و گوش ہوش دراوراک اسرار این موطن کر و گنگ بصر بصیرتی علمائے ظواہر را در نظارۂ انوار این جمال بجز اعمی ہیچ وصل نہ و عقل عقلا را غیر از جہل ہیچ حاصل نہ ـــہ این معیت در نیاید عقل و ہوش ؛ زین معیت دم مزن شین خموش ؛ وحصول این قرب و معیت ثمرۂ قرب نوافل ست طائفہ ثالثہ را چون جذبۂ آلہی دریا بد بحکم جَذْبَۃٌ مِّنْ جَذَبَاتِ اللّٰہِ خیر من عبادۃ الثقلین بہ سابقۂ عمل رفع حجب ظلمانے و نورانے شود و بمشاہدۂ مرتبہ احدیت ذات مشرف گردد و ہمہ علوم مضمحل و تمام رسوم باطل شود حدود متلاشی تعریف و تعین لاشے گردد و حقیقت لِمَنِ الْمُلْکُ الْیَوْمَ لِلّٰہِ الْوَاحِدِ الْقَھَّارِ ہویدا و سر کُلُّ شَیْءٍ ھَالِکٌ اِلَّا وَجْھَہٗ و نور ھُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاھِرُ وَالْبَاطِنُ پیدا گردد و ہستی موہوم بہ ہستی موہوب مبدّل شود ـــہ موج بحر لمن الملک برآید ناگاہ ؛ غرق گردند دران بحر چہ درویش و چہ شاہ ؛ خس من ہستی موہوم چنان مے سوزند ؛ آتش عشق کہ نے دانہ بماند نے کاہ ؛ و حقیقت لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ و حقیقت توحید روئے نماید و بکنہ انا من اھوی و من اھوی انا و بقول شیر بیشۂ میدان حقیقت و شاہ لشکر مبارز معرفت و طریقت حضرت علی کرم اللہ وجہہ مَا رَاَیْتُ شَیْئًا اِلَّا وَرَاَیْتُ اللّٰہَ متصف گردد چون این مرتبہ علیا حاصل شد بحقیقت ایمان و کنہ اطمینان واصل گردد بر و نصف دائرہ ولایت و نیمہ راہ اسلام را قطع کرد و مابقے اکثر مما قطع و طوے دراین مقام واصل آگاہ چنان خود را گم کند کہ ہر چند خود را جوید حق را یابد ـــہ چو ممکن گرد امکان برفشاند ؛ بجز واجب در وچیزے نماند ؛ رباعے روزان بتو بودم و نمیدانستم ؛ شب با تو غنودم و نمیدانستم ؛ ظن برده بدم و شش کہ من جملہ منم ؛ من جملہ تو بودم و نمیدانستم ؛ روزے شخصے بر دروازۂ سلطان العارفین بایزید بسطامے قدس اللہ سرہ السامے آواز داد۔ این ابویزید سلطان در جوابش گفت ذَھَبَ اَبُوْ یَزِیْدَ فِی الذَّاھِبِیْنَ فِی اللّٰہِ یعنے شخص بر درواز گفت بایزید کجاست فرمودند کہ بایزید رفت و گم شد با جماعت کہ در حق سبحانہ گم شدند و تا ابد الآباد در جوع بوجود بشریت خود نکنند اے برادر اول یافت ست بعد از نایافت در آخر کار نایافت ست چنانچہ بصر و بصیرت طائفہ اوّلے را در معرفت حالت طائفہ ثانیہ بجز اعمی حاصل نہ طائفہ ثانیہ را در معرفت حالت این طائفہ علیہ بجز جہل و گمے نصیبہ نیست اے سالک آگاہ الوصول بعض از الحالات شریفہ و المقامات العجیبہ ممکن را واجب نمیگر داند و واجب را ممکن

نمیساز د الحق حق والعبد عبد قال الغوث الاعظم کل حقیقة ردته الشریعة فهو الحاد و زندقة

نظم ممکن ز تنگنائے عدم ناکشیده رخت ؞ واجب بجلوه گاه عیان تا نهاده گام ؞ در حیرتم که این همه نقش و نگار چیست ؞ بر لوح صورت آمده مشهود خاص و عام ؞ هر یک نهفته لیک ز مرآت آن دگر ؞ بر داشته ز جلوهٔ احکام خویش کام ؞ باده نهان و جام نهان آمده پدید ؞ در جام عکس باده و در باده عکس جام

گویند آنکس درین مقام فضول کن که تجلی نداند از حلول ؞ وحصول این مرتبه ثمرهٔ قرب فرائض ست ـ طائفه رابعه که وصول ایشان از راه اصطفا و اجتبا و تدنے و تدلے ست از احوال ایشان چگویم و چه نویسم آنجا عبارات مختفے و اشارات منتهی ست بیان در انجا عین سنتار ست علم آنجا عین جہل ست قال الغوث الاعظم رحمه سألت عن الرب ما علم العلم قال الرب جهل العلم ـ ای برادر چون عالم نماند علم از کجا ماند آنجا همه عرفت بلی بریلی ست

نظم قرب حق با بنده دور است از قیاس ؞ بر قیاس خود منه آنرا اساس ؞ قرب نے بالا و پستی رفتن ست ؞ قرب حق از قید هستی رستن ست ؞ نحن اقرب گفت من حبل الورید ؞ تو فگنده تیر فکرت را بعید ؞ این معیت را نباید عقل و هوش ؞ زین معیت دم مزن بنشین خموش ؞ قال الغوث الاعظم من اراد ان یبین الحال بالمقال فقد کفر ـ اے برادر اخص خواص اولیا را ازین مقام بهره نیست و بجز از عمی و جهل هیچ نصیبه نه زیرا چه این مقام قرب و معیت خاص مقام انبیا و رسل ست مگر بعضے اولیا را که بتربیت حضرت نبوت علی مصدرها الصلوة والسلام داصل گشته باشند که بصر اولیا در انوار این قرب و معیت منتفے میگردد چنانچه بصرها در برق خاطف مستتر مے شود ـ اے برادر بدانکه باین مرتبه علیاے عنایات ازلے نیست ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وحصول این مرتبه علیا ثمرهٔ بین القربین المذکورین ست که اعتدال از خاصهٔ آنحضرت صلے اللہ علیه وسلم و انبیا و رسل و بعضے اولیا را بقدر استعداد آن هم بهره و نصیبه است ـ اے سالک آگاه باش که معلم و موصل کمال این راه عشق ست و بس فنسال الله کما عشقه و محبته حتی یرزقنا الله ایانا و ایاکم عجائب اسرار و غرائب تجلیاته و انوار قلبه کما ختم کلامنا بکلام مثنوی المولوی المعنوی

ے شاد باش اے عشق خوش سودائے ما ؞ اے طبیب جمله علتهاے ما ؞ ملت عاشق ز ملتها جدا است ؞ عاشقان را مذهب و ملت خدا است ؞ آنکه عاشق نیست او در آب در ؞ صورت خود بیند ای صاحب نظر ؞

صورت عاشق چو شد فانے از و : پس در آب اکنون کرا بیند بگو : عاشقان را شد مدرس
حسن دوست : دفتر و درس همه شان روے اوست : آتشے از عشق در جان برفروز
بر سر فکر و عبارت را بسوز : آنطرف که عشق مے افزود درد : بوحنیفه شافعی درسی نکرد
عشق آن شعله است کو چون برفروخت : هر چه جز معشوق باقی جمله سوخت : ماند الا الله
باقے جمله رفت : شاد باش اے عشق شرکت سوز زفت : در بگویم عقل ها را بر درد :
در نویسم بس قلمها بشکنند : بعد ازین گر شرح گویم ابلهے : زانکه شرح اوورای آگهی ست :
در نیابد حال پخته هیچ خام : پس سخن کوتاه باید والسلام

چون سالک در شغل خود را فانے ست و علم فنار خویش در مشاهده وآمد و اصلاً از وجود و علم
او نشان نماند صاحبان این طریقت این را فنار میگویند و چون علم فنا هم یکبارگی برفت که علم العلم
هیچ نماند آن برا فنا الفنا گویند و فنار اتم خوانند و نزد من آنست که چون از کثرت ذکر این حالت
بر اینکس روے دهد و خیال این فنا مدام ملحوظ بماند تا که ملکه گردد که وجود و هوش و گوش و
عقل و فهم بر آن کس منکشف گردد که من تمام فانے ام به نسبت خود که در من هرگز بقائیت
و این علم یقین گردد و زایل نشود چه هیچ حرکت و سکون از خود و از غیر خود نیاید مگر از خدا جل جلاله
پس هر این کس فنار اتم آمد من عرف نفسه بالفنار و چون خود را مع تمام مخلوقات عدم محض
دید و فنار مطلق شناخت و حق حقیقت خود یکبارگی دریافت نه بدریافت خود بلکه به تعلیم پروردگار
خود جل جلاله فنار تمام شد و باز این وجود موهوب خود را تمامے بقیومیت حق قائم دانست که
که در هر آن قائم مطلق و موجود به حق مرا موجود و قائم میدارد و مدام مدد وجود از ان طرف چنانچه
فتیله را از روغن تازه در چراغ مدد میرسد که باو قائم و من جمله مخلوقات بدین دستور پس
درین مقام خوف و رجا یکبارگی از غیر حق برخاست۔ حقیقت فنار و بقار این کس را منکشف شد
پس در هر آن فنار و بقار یک ذات واحد بمرتبه کمال آمد پس در هر آنے که فنا است بقا هم با
اوست مقام فنا فی الله و مقام بقا بالله همین جا تمام یافت والسلام علی رسول الله و آله و صحابه
و تابعیه۔ ذات حق سبحانه تعالی من حیث هی مجرد عن الاسماء والصفات
والنسبت والاعتبارات۔ مدرک و مفهوم و مشهود و معلوم هیچکس نتواند شد
و محکوم علیه بهیچ حکمے نمیگردد و لیکن باعتبارات التجلیات والنسب والاعتبارات
علی قدر الطاقة البشریة والاستعدادات معلوم و مشهود میگردد و آن حقیقت

علیه اول تجلّی کرد علما بشانے کلّی جامع جمیع شیون الٰهیه وکونیه ازلیه وابدیه بآن طریقه که ذات خود را مستجمع جمیع حقائق ونسب واعتبارات واسماء وصفات چه ثبوت نسب وچه تجرد از نسب بلکه تجرد از تجرد نیز یافت اما بروجه کلّی جلّی بی اعتبار وامتیاز شیون از یکدیگر واین صورت معلومه ذات را حقیقت محمدیه علی مظهرها الصلوٰة والتسلیمات وبرزخ کبرے ومرتبهٔ قاب قوسین او ادنی گویند واگر بآن ملاحظه عدم اعتبارات کنند احدیت گویند واگر بملاحظه اثبات اعتبارات کنند واحدیت گویند وباصلاحیت وے اعتبارین مذکورین راهمان حقیقت محمدیه گویند پس ظهور جمیع اسماء متقابله چون هادے ومضل ومعطی ومانع ومعز ومذل وباسط وقابض ورافع وخافض واسماء غیر متقابله وجمیع حقائق مختلفه وجمیع افراد متعدده از اعلے وادنے ونفیس وخسیس از عرش تا بفرش وملائکه علوے وجنّه سفلے همه ناشی از آن حقیقت محمدی ست وقول رسول مقبول علیه السلام اول ما خلق الله نوری ثم خلق الله ما خلق الله نوری وقول لولاک لما خلقت الافلاک ونعمه لولاک لما اظهرت الربوبیة ونداء یا محمد انت عشقی وانا عشقک تا هفتاد هزار سال را ال اندبر انگه هرچه هست ونام هستی براو نهاد همه منتشی از آن حقیقت علیه است پس ظهور ذات در پردهٔ صفات ست وظهور صفات در پردهٔ اسما وظهور اسما در پرچه مظاهر هرچه در عالم موجود ست حسن ذاتی دارد وقبح نسبی واضافی چنانچه سمّیت در سم صفتی ست کامل الحسن که اهل زهر دانند وبه نسبت اهلاک غیر او را قبیح بیندارند وچون حدت آهن شمشیر فی نفسها صفتی ست حسن اگر بموقع شود واگر استعمال بے موقع نموده آید قبیح بیندارند پس هرچه در حیز خلق آید به نسبت آنکه حقتعالی پیدا کرده است در وے حکمتهائے عجیبه وکمالات غریبه است ربنا ما خلقت هذا باطلا مشعر این ست زیرا که حکیم قصد ایجاد باطل نکند ؎ برگ درختان سبز در نظر هوشیار ٭ هر ورقے دفتریست معرفت کردگار للحافظ الشیرازی ؎ پیر ما گفت خطا در قلم صنع نرفت ٭ آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد چون سر وان من شیء الا یسبح بحمده دریافتے انوار آفتاب عالمتاب را در ذره خوار واسرار بحر ذخار در قطرهٔ بے مقدار یافتے در هرچه نظر کند خدا را بیند.... این ست کمال مرد در راه خدا۔ قال امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه ما رایت شیئا الا ورایت الله فیه ونیز از وے منقول ست که ما رایت شیئا الا ورایت الله پس حقیقت محمدیه جامع است مر جمیع مخلوقات علویه وسفلیه علمیه وعینیه را وباعتبار مقتضیات اسماء متقابلات مظهرات

مختلفه ومحل تجلیات متنوعه ظهورمے یابد ے زحق ماہر یکے خیطے وقسمے است ۞ معاد ومُبدہ
ہر یک ناسمے ست ۞ بدان اسم اند موجودات قائم ۞ وزان اسم اند در تسبیح دائم ۞
بسید بہر یکے راصدرے شدٗ بوقت بازگشتن چون وےشد ۞ ازان در کا مداول ہم بدگشتہ
اگرچہ درمعاش او دربدرشد ۞ وتجلیات حق سبحانہ دوقسم ست جلالی وجمالی۔ جلالی چون
اعدام وکفروشرک وضلالت واضلال واہلاک مطلق واستتار حق واعوجاج از نہج قویم
وانحراف از صراط مستقیم واین امور راشارع بشیطان نسبت فرمود ومظہراتم ومجلائے
اکمال این اشیا ابلیس آمد واعوان وتابع او ولہذا ہر چیزے کہ ازین امور یافتہ شود آن
صفت را اضافہ بشیطان کنند ونیز حدیث اِنَّ اللّٰہَ تعالیٰ سبعین الف حجاب من نور
وظلمة مشعر آن ست کہ ہرچہ نورانی ست چون ایجاد واظہار ولطف ورحمت وعلم ویقین
واحوال ومقامات ومعارف واخلاق حمیدہ ہمہ جمالے ورحمانے اند وہرچہ ظلمانے است
چون اعدام وبطون وقہر وجلال وجہل وگمان وخطا ونسیان ورسوم وعادات
وجملہ اخلاق ذمیمہ جلالے وشیطانے اند ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞
بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ وَالصَّلٰوۃُ عَلٰی رَسُوْلِہٖ مُحَمَّدٍ
وَّ آلِہٖ اَجْمَعِیْنَ۔ امابعد ابلاغ سلام محبت الیتام از درویش ولریش عبدالرحیم بجناب
فضائل وفواضل مآب کمالات اکتساب مرکز ولایت مخزن ارشاد وہدایت اخوے اعزے
شیخ محمد زاد اللہ العزت والمجد۔ واضح آنکہ ے درد وغم وعشق بوالہوس راندہند ۞ ماولے
سمندرے مگس راندہند ۞ ہم مورچہ راملک سلیمان ندہند ۞ عزوشرف شاہ عسس ندہند
طالبان حق ہستی وارندکہ بکونین سرفرونیارند اَلْجَنَّةُ سِجْنُ الْعَارِفِیْنَ اَیْ بِدُوْنِ وِصَالِہٖ
کَمَا اَنَّ الدُّنْیَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِیْنَ اَیْ بِدُوْنِ مَعْرِفَتِ کَمَالِہٖ۔ اگر وعدہ دیدار جمال یار در
بہشت نبودے ہرگز ذکر بہشت از زبان ایشان کسے نشنیدے ودوزخ چون حالے از
جمال ست بنابران موضع قہر وجلال ست وازینجاست دعا رسول مقبول علیہ وعلے آلہ
التحیات والتسلیمات اللّٰہم انا نسئلک الجنة ونعوذبک من النار پیدا گردد وحقیقت
رضامندے حق جل شانہ ازستدگی بجان وغضب ازستدعی عنہا ہویدا گردد وانجا از
سلطان عارفان پیشوائے عاشقان بایزید بسطامے قدس سرہ السامے منقول ست
کہ اگر بر زبان او ذکر دنیا رفتے وضو ساختے واگر ذکر بہشت ونعیم عقبے رفتے غسل کردے

انا ئکہ دنیا حدث ست بذکر او وضو ولے وعقبے جائے قضائے شہوت است بذکر او غسل
اہرے پس ازجہت ارشاد طالبان و امداد سالکان ست کہ زنہار آنہار الذاتہما مطلوب
و محبوب خود نسازند و ذکر آنہار ادر دل نگمارند و ذکر آنہار ا بر زبان نیارند و اگر سہوًا ذکر گردد
بتوبہ و استغفار تعجیل نمایند و ضو و غسل از لوازم کمال توجہ و استغفار دانند۔ اے برادر
قصہ مردان دیگر و مخنثان و ستورنشان قصہ دیگر قال علیہ الصلوٰۃ والسلام طالب الدنیا
مونث وطالب العقبیٰ مذکر والیضًا قال علیہ الصلوٰۃ والسلام الدنیا
حرام علی اہل الآخرۃ والآخرۃ حرام علی اہل الدنیا وکلاہما حرام علی اہل اللہ
؎ تو و طوبے ما و قامت یار ؛ فکر ہر کس بقدر ہمت اوست ؛ قیمۃ المرء ہمتہ ہر چہ
مقصود تست معبود تست ؎ گر گل گذرد بخاطرت گل باشی ؛ ور بلبل بیقرار بلبل باشی ؛
ہمت عوام کالانعام ہمہ پوست و ہمت صالحان و عابدان ہمہ از وست و ہمت عاشقان و
عارفان ہمہ اوست ؎ نیست بر لوح دلم جز الف قامت یار ؛ چکنم حرف دگر یاد نداد استادم ؛
اہل الدنیا فی نیران مبین واہل الآخرۃ فی خسران مبین واہل المحبۃ والعرفان
فی شہود و عیان مبین لولا الحمقا لخربت الدنیا منقول ست واہل الجنۃ بلہا کلام
مقبول ست۔ حمق شان چیست مزخرفات فانیہ را و موہوبات آنیہ را بر نعیم مقیم ابدیہ
سرمدیہ ایثار کردن و بلہ شان چیست از قصور ہمت حور و قصور اختیار نمودن واز غفلت
و بنہان طلب بستان کردن واز طلب کمال و جمال حضرت حق باز ماندن فاعتبروا یا
اولی الابصار و تفکروا یا اولی الافکار شعر ۔ سوف تری اذا انکشف
الغبار ؛ افرس تحتک ام حمار ؛ ؎ بہ دانے چو روشن شود این غبار ؛
کہ بر لاشہ یا بر اسپے سوار ؛ اللہم اقطع عنی ما یقطعنی عنک وخلصنا عن
الملاہی وارنا حقائق الاشیاء کما ہی پس دل و زبان را از ذکر دنیا و عقبے باز داریم
ور وے بحقیقت کار آریم مقربان آلہ و محرمان درگاہ در طے مقامات عالیات بند نشوند و باقامت
در مقامات خرسند نگردد و سلوک اجمالے را پسند نہ کنند تا ادلے حق مقام فروتر نکنند عروج
بمقام برتر نہ نمایند

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد وآلہ اجمعین
اما بعد از فقیر عبد الرحیم بعد از سلام خیر انجام بخدمت آن عاشق الہ و عارف اسرار درگاہ بیان

شیخ محمد چیو واضح آنکه عمر عزیز را العزیز اعمال صرف باید نمود تا در آخرت خسارت نشود اگرچه جمیع
حسنات حسنه اند لیکن بحکم حسنات الابرار سیئات المقربین حکم دیگر دارند لا یعرفه الا
العارفون والعاشقون ولم یعرفه العلماء الکاملون سلطان العارفین بایزید
گفت توبة الناس عن الذنوب وتوبتی عن قول لا اله الا الله و مصطفی صلی الله
علیه وسلم فرمود افضل ما قلت انا والنبیون من قبلی لا اله الا الله کس نداند که بایزید
قدس سره مخالفت کرده است آن لا اله الا الله نیز زبان ست نه بدل لا اله الا
الله گفتن دیگر ست و لا اله الا الله دانستن دیگر ست و لا اله الا الله شدن دیگر ست
پس توبه سلطان العارفین اندرجه عوام اینست که مرتبه اول ست فافهم اینجا یعنی مانند شروع
در اثبات ست و بحکم العشق نار فی القلوب یحرق ما سوی المحبوب والحدیث اذا وقع
بالقلب لم یبق چندان باید سوخت که عاشق سوخته گردد چون عاشق سوخته شد در بعضی
مظهر عشق می ماند و در بعضی معشوق ما رایت شیئا الا و رایت الله فیه شعر اول ست

؎ چون از تو بجز عشق نجویم بجهان :: خواهی تو وصال جو و خواهی هجران :: هجران و وصال
تو مرا شد یکسان :: بے عشق تو بود نم ندارد سامان :: یعنی از ثانی ست علی اختلاف
الاستعدادات اختلف الحالات درس و تدریس بے حضوری لقلقه زبانی ست
و تضییع وقت وانچه در سینه است درسی نه اما افتراق بناید الافتراق ثم الاقتران و دوام شهود
و حضورے را نصب العین دارند و در هرچه مشغول باشند عین وصل ست و اگرے شهود و
حضورے مشغولی بصلوة و تلاوت اند عین وبال ؎ سررشته دولت ای برادر بکف آر
وین عمر گرامی بخسارت مگذار :: دائم همه جا با همه کس در همه کار :: میدار نهفته چشم دل
جانب یار :: قل الله ثم ذرهم الله الله میان محمد معظم را معلوم آنکه غفلت
ولو کان ساعة کفر ست مسلمان باید زیست بے یاد خدا زیستن بصورت مرگ ست بلکه
بدتر از مرگ و میان دلدار بیگ را چه نویسم که خود دانا و فهمیده اند آنچه احسن و اهم باشد
مشغول باشند و دیگر نوشته بودند که کتاب می نوشته باشند مخدوما چون فرصت کم ست
نوشتن میسر نمی آید با این هم هرچه شما بنویسند در باب او حظی و جوابی و شرحی نوشته
خواهد شد و بے سائل میسر نمی آید امام شافعی رضی الله عنه فرمود علم علما العلم من
نمیرسد و تمام علم من باین مسئله صوفیه نمیرسد الوقت سیف قاطع فعلیک الوقت

مشیخت مآب حقائق و معرفت اکتساب برادر شیخ محمد و شیخ معظم و ولد ار بیگ از درویش
دارش بعد از سلام خیر انجام واضح آنکه الوقت سیف قاطع پس لاجار سعی تمام در حصول آگاہی
دوام باید کرد کہ سعادت در عبادت و شقاوت در فراغت التصوف کلہ جد لا فختلط
فیہ ھزل کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دائم الفکر متواصل الحزن۔ ہر چہ
از حق باز دارد از خود باز دار ما شغلک عن الحق فہو صنمک و دنیاک ۔ چیست دنیا
از خدا غافل شدن ؛ نے قماش و نقرہ و فرزند و زن ؛ بمطالعہ کتاب و مذاکرہ علم بجیدان توغل
کنند کہ داخل در العلم حجاب الاکبر گردد باید کہ چنان کنند کہ واصل العلم رفع حجاب گردد
علم حق در علم صوفے گم شود ؛ این سخن کے باور مردم شود ؛ وصیت بزرگانست کن طالب
الاستقامت ولا تکن طالب الکرامت اوقات عزیز را غنیمت شمار و انفاس خود را بے
آگاہی مگذار کن للہ ولا فلا تکن باید کہ در از دیاد کیفیت و کمیت نسبت کوشش کنند
تو ز خود گم شو کہ توحید این بود ؛ گم شدن گم کن کہ تفرید این بود ؛ سَأَلَ الْغَوْثُ الْأَعْظَمُ
عَنِ الرَّبِّ عَنْ عِلْمٍ فَأَجَابَ اللّٰهُ تَعَالٰى جَهْلُ الْعِلْمِ۔ فافہم۔ چنان باشی کہ خود را از غفلت
بر آری و دیگران را نیز بحکم آیۃ کریمہ فاستقم کما امرت و من تاب معک ۔ اللہ۔ اللہ اللہ
ولیس فی الوجود سوی اللہ ۔ ع۔ قلم اینجا رسید و سر بشکست ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛
حامداً و مصلیاً و مسلماً۔ اما بعد از احقر العباد عبد الرحیم بعد از سلام خیر انجام محبت واضح
آنکہ اے برادر کار عاشق سوز دوام و ساز تمام ست و شیوہ معشوق کرشمہ و ناز است و طریقہ
عاشق ہمیشہ عجز و نیاز ۔ زرد رو بین ہمہ پیران رہ را ؛ محاسنہا بخون دل خضاب است ؛
ہمہ مردان درین رہ زین مصیبت ؛ جگرہا تشنہ و دلہا کباب ست ؛ فرض عشاق ست
توجہ دوام و ہر چہ آن حضرت و ے را باز دارد بروے حرام ۔ کل نوم علی المحب حرام ؛
قال علیہ الصلوۃ والسلام من شغلک عن الحق فہو دنیاک و صنمک از ان لا ابلے
یعنے عارف شبلی پرسیدند کہ ما صفتہ العارف قال صم بکم عمی ۔ قول حبک الشئی
یعمی و یصم موید این ست ای برادر چون لا الہ الا اللہ راہمیدی و کل شیئ ھالک الا
وجہہ را دانستی سر ما رایت شیئاً الا و رایت اللہ فیہ را معلوم کردے پس ہر چہ روی
آری بحق روے آوردہ باشی ہر چہ بینی حق را بینی ہر چہ شنوے حق را شنوی ۔ این ست
کمال مرد در راہ خدا ؛ در ہر چہ نظر کند خدا را بیند ؛ اے برادر زہد تقوی مرتبہ علیاست اما

عشق مرتبه دیگرست در قول حق سبحانه جل شانه یا ایها الذین آمنوا بالله و رسوله رمزی ست
و در قول صحابی نومن ساعة سرے ست که اهل ظاهر چه دانند ؎ هر که او چون یوسف گم کرد نیست
گرچه ایمان آورد آورد نیست ❊ نه آنکه هر که لا اله الا الله بدل گفت لشرف ایمان حقیقی مشرف شد هیهات
بون بعید بینهماست ـ قول سبحانه و ما یومن اکثرهم بالله الا وهم مشرکون و قول علیه
السلام اهل لا اله الا الله کثیرون والمومنون قلیلون دال بر لطیفه ایست که اهل دل دانند نه
محبوسان آب و گل ؎ چو نسبتی تو شد محقق ❊ خیزد همه نعرهٔ انا الحق ❊ اینجاست نهایت طریقت ❊
این ست خلاصهٔ حقیقت ❊ واصلان بآن رتبه کمال دمے نیاسودند هر نفس را النفس والسبتن شمارند
و آن خود را آن مرگ انگارند مجاهدان چون از کلفت رسته اند مشاهده یافته اند هر چه کنند بالفت
کنند نه بکلفت قام رسول الله صلی الله علیه وسلم حتی یورمت قدماه صحابه عرض
کردند که در شان تو لیغفر لک الله ما تقدم من ذنبک وما تاخر وارد شده است چرا
تعب می کشی فرمود افلا اکون عبدا شکورا خواب و بیداری یکسان باید کرد تا مرتبه حیات قلب
میسر شود ؎ نه پنداری که مهرت از دل عاشق رود هرگز ❊ چو میرد مبتلا میرد چو خیزد مبتلا خیزد
میر بهولا استفسار ماندن و کیفیت سلوک کرده بود گفتم در حق ماندن کن فی الناس کاحد
من الناس و کیفیت سلوک رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله اظهار زیادتی
استعداد نمود و طلب اذن تجرید نمود گفتم که ما یک حرف میگوییم و این اختیار شماست این کار
مصلحت نیست ع رند عالم سوز را با مصلحت بینی چه کار ❊ همه اختیار دارد هوس دیگر و عاشقی
دیگرست ـ الحذر الحذر یا ابن المار والمدر

سبحان خالقے که صفاتش ز کبریا ❊ بر خاک عجز مے فگند عقل انبیا ❊ گر صد هزار سال همه کائنات خلق
فکرے کنند در صفت عزت خدا ❊ آخر بعجز معترف آیند کای اله ❊ دانسته شد که هیچ ندانسته ایم ما ❊
والصلوٰة علی المظهر الاتم والاکمل مجلاه الاحسن والاجمل محمد الاجمل
وعلی آله واصحابه الاکمل ـ اما بعد ـ از درویش دلریش عبدالرحیم این کمالات انتساب
ولایت مآب علم فروع و اصول ماهر طریقه ایصال و وصول اعنی برادرم میان شیخ محمد بعد از
سلام خیر انجام مطالعه نمایند اے برادر مرا بسهم توجه قلب اهل قلب توحیدست قال علی رضی
الله عنه الاخلاص فی التوحید هو سلب الصفات و اسقاط النسب والاضافات
نکته در اثبات اسم ذات بعد از نفی همین ست عمرے صرف باید کرد و سعی بلیغ باید نمود که نفی

هر معلومے و موہومے باید کرد و اثبات مجهول باید نمود که کار مقربان همین ست حسنات
الابرار سیئات المقربین سر آفاقے و انفسے کار مبتدیان ست و متوسطان عالی همتی را ازین
هر دو گذشتن واجب ست سیر و سفر بارے و مکرست و یار در آغوش دیگر و انا من آهوے
و من آهوے انا اصحاب طریقت را لازم ست که در هر نفے اثبات کنند و در هر اثبات نفے کنند
خواه نفی و اثبات خواه باثبات خواه بمراقبه علیک فعلیک والسلام انچه نوشته شده است
او را مطالعه نمایند خواهند نمود که دقیقے ست تتمه وصیت آنکه یاد دوست یا با دوست و هر چه
جز دوست نه نکوست نه نکوست هر که در دوام آگاهی کوشید و روے بعدم صرف آرد نیکو
ست والسلام والاکرام۔
از درویش دلریش عبدالرحیم برادرم شیخ محمد و دلدار بیگ را بعد از سلام معلوم آنکه قل
الله و ذر ما سوے الله در دوام آگاهی سعی بلیغ نمایند و تکیه بر زندگانے بنا باید کرد و بحکم خیر
الناس من ینفع الناس۔ خلق را بخدا باید رسانید آگاه باش آگاه باش۔
حامدا و مصلیا و مسلما اما بعد آن سالکه طریقت و آن طالبه حقیقت و آن والی درگاه
اعنی ام عبیدالله جعلها الله تعالی من الذاکرات الواصلات و من القانتات والصادقات
و رزقها الله الفناء والبقاء بعد از سلام خیر انجام مطالعه نمایند که باشغال ظاهر چندان
مشتغل نکروند که از علو احوال باطنه باز مانند قال علیه السلام من ابتلی بالسفر الظاهر
فقد و من السفر الباطن دل بیار بدست آر اگر تعلقات کونین بر توافتد ذره حجاب بر
دل تو نیفتد صاحب الطریقه والحقیقه حضرت خواجه نقشبند قدس سره آیه کریمه را که رجال
لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله اکثر برابن معنی حمل می فرمودند اگرچه از عدم تجارت
و بیع مراد تجرید ازین هر دو باشد ای لا یشغلون بامر من امور الدنیا والمعاش لکثرة
اشتغالهم بذکر الله حسن قال و بهجت حال در دوام ذکر ذی الجمال ست و وبال و نکال
در غفلت از حضرت قهار ذی الجلال ست دل بدست آر اندیشه یاد کمال هر چه خواهی بکن از
کاسه از درون شو آشنا از برون بیگانه باش ٭ واینچنین زیبا روش کم می شود اندر جهان
قال علیه الصلوة والسلام الصوفی هو الکائن البائن انوثت و ذکورت در راه
خدا هیچ دخلے ندارد نساے که عشق خدا دارند رجال اند و رجالے که عشق خدا ندارند بدتر از
نساء طالب المولے مذکر هر که باشد و طالب العقبے مخنث هر که باشد و طالب الدنیا مونث

هرکه باشد ذکر چندان کوشد که کلفت از میان برخیزد و اشتغال ظاهری مانع اشتغال باطنی نشود و علی الدوام یعنی در خواب و بیداری ذکر جاری گردد بعد ازان هم ذاکر رود هم مذکور قلم اینجا رسید و سر بشکست۔ دوم آنکه طالب را اول توجه بر قلب صنوبری باید فرمود چون توجه مذکور استقرار یابد بعد ازان توجه بجمیع دلالت باید کرد اول بر تجویف قلب و چون علامات و انوار تجویف مذکور حاصل آمد توجه بتجویف ثانی باید فرمود علی هذا القیاس حال تجویفات دیگر جواب استفسار سیوم آنست که شیخ توجه بر قلب مرید کند بعد ازان که توجه اندکے استقرار یابد توجه باندرون قلب کند بعد ازان توجه بجمیع قوے و اعضاے وے نماید سر پا تا و القاء هر شئے که خواهد بکند خواه نسبت ذکر خواه نسبت جذبه خواه نسبت شهود خواه نسبت فنا یا القاء صحت و برائے سلب نسبت ذکر و سلب نسبت جذبه و سلب نسبت شهود۔ والسلام۔ لیکن الحال بسبب بعضے موانع آمدن میسر نے شود ان شاء الله تعالی العزیز قصد مصمم ست که البته فقیر آنجا خواهد رسید و این ضعیف را چندروز آزار اطلاق و حرارت بود مکتوب مرغوب نوید صحت آورد لیکن چون نقاهت بود جواب استفسار ها مفصل نوشتن میسر نباید ان شاء الله تعالی من بعد مفصل نوشته خواهد شد۔ جواب استفسار اول آنکه اکثر اهل طریق نسبت رابطه را بر ذکر مقدم دارند نیز و این ضعیف معمول آنست که نسبت رابطه با ذکر جمع باید کرد تا حقیقت ذکر بوجه احسن و اوثق حاصل گردد و انوار نسبت رابطه در ذکر و انوار ذکر در نسبت رابطه بوجه اکمل ظهور یابد که طالب از هستی خود فانی شود و به هستی برزخ متجلی گردد و ذکر کند و جمع نماید بین الرابطه والذکر پس نسبت ذکر طالب نخواهد بود بلکه از برزخ صادر خواهد شد

کما جمع العبادة والشهود فی مرتبة جمع الجمع

بسم الله الرحمن الرحیم۔ الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی رسوله محمد و اله اجمعین۔ اما بعد تائیدات سبحانی و توصیفات ربانی متوالیه و متکاثره بجناب آن عارف کامل و عالم عامل مقتداے طالبان اهل شهود و یقین زین العابدین قدوة العارفین باد بعد از سلام محبت التیام باشتیاق تمام واضح آنکه مکتوب مرغوب رسید از مطالعه آن فرحت کثیر حاصل گردید از مطالعه استقامت اوضاع و حصول احوالات عجیبه که دروے مندرج بود حمد و شکر حقتعالے بجا آورده شد۔ الحمد لله علی ذلک و اشتیاق فقیر را بر اشتیاق خود قیاس کنند۔ برادر دینی محب یقینی یعنے صلاح آثار میان شیخ عبدالله جیو همیشه بیاد حق محظوظ و در حفظ وی محفوظ بوده ذاکر و شاکر باشند بعد از سلام آنکه مدت ست بدعائے و سلامے و پیامے و حفظ

وزبان مشاد رنساختہ انداز ہمیشہ خاطر فقیر نگرانست کہ حسن عروسی راتکدام موسم قرار دادہ اند
چواند وچگونہ اند واحوال چونست وحقایق ومعارف ظاہری وباطنی خود مشر وحاً قلمی نمودہ بفرستند
کہ درکلام سیر وسلوک ہستند فکر درکارے کن کہ بجز حق رابندہ نشوی وکارے کن کہ فردا شرمندہ
نشوی حیات دنیا سہل ست غافل بودن از حق مطلق جہل امروز کہ دردست دوکان ست گوی
درمیدان ست نیز بیا کہ وقت مجرائے رحمان ست والا فردا نہ گوئے درمیدان یابے ونہ دردست چوگان
دنیا فانیست باحق مشغول بودن سعادت دوجہانی ذرہ یاد وآگاہی بہ از ہزار بادشاہی طلب
مولے از ہمہ اولے اندیشہ اہل معرفت درطلب دوست باعث خلاصی اوست کہ خلاف نفس
فرض عین وضیافت حق سعادت دارین اہل یاد ہمیشہ شاد اگرچہ درمعاش ضرور رضامندی ہم
وسلطان است امادر معاد ضرورتر رضامندی رحمان ست رضامندی حق درکارست تدبیر دنیا
واہل دنیا چہ اعتبارست دنیار وزے چندست عاقبت کار با خداوندست وخدمتہائے دینی خود
را طالب باش وہر نفس غالب اگر درخانہ کس ست یک حرف بس ست۔ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊
حق سبحانہ تعالے جل شانہ آن محب حقیقی دوست حقیقی مشیخت مآب کمالات واکتساب برادرم میان
شیخ عبد الوہاب جیو را ہمیشہ درحفظ وحمایت خویش داشتہ کمالات وغائبات مقام خود بمحض فضل
وکرم خویش عنایت فرماشد۔ اخوت پناہا دوجود گفتن کفر شریعت ست ودو وجود دیدن کفر
طریقت ؎ تو مباش اصلا کمال این ست وبس ❊۔ جہد باید نمود وسعے بلیغ باید کرد وچندان چقماق
ذکر بر سنگ دل نے کہ آتش محبت شعلہ گرفتہ کونین راو گوینده را بسوزد چون تو نمانے خدا نماند
وبس دریک خانہ دو مہمان نگنجد اوقات خود را موظف نمودہ اخیار اوقات شریفہ را لازم ودائم
گیرند ومعمور دارند امام شافعی رحمۃ اللہ فرمود۔ علم علما بہ علم ما نہ رسد وتمام علم من بآن یک قول صوفیہ
نمیرسد کہ آن وقت سیف قاطع ھندی آگ لگنتی جھونپڑی جو نکسے سو لاؤ بہ بعضے اشتغال
بعقبے کفر دانند چہ جائے دنیا۔ قال علیہ السلام۔ الدنیا حرام علی اہل العقبی والعقبی حرام علی اہل
الدنیا وکلاھما حرامان علی اھل اللہ آخر کار ازین جہان گذشتنی واین را گذاشتنی ست قال ع
الیوم اختیار ما تدع الغد اضطرار قل اللہ ثم ذرہم۔ و لسلام برادرم خواجہ احمد لعلیہ
بذکر الحق والاشتغال عن غیر الحق برسد۔ السلام علیکم وعلی جمیع الاحباء اما بعد مجارائے
مور موجب حمد وشکرست حق سبحانہ جل شانہ گرفتاری خود عنایت فرمایند وخلاصی از غیر خود
مرحمت نماید کہ بہ راست قال علیہ السلام مع ـ یالیت رب محمد لم یخلق محمدا

؎ تو کاشکی نبودا سے عراقے ؛ گرنیست ہمہ فنا دیاقے ؛ ؎ لولا لمعات برق نور القدم ؛
من جمع الجود وحی الکرم ؛ من یخرجنا من ظلمات العدم ؛ او یعصمنا من
ہفوات القدم ؛ پاکا خداوندا کہ ذات وصفات تو تعالے وتقدس مدرک ومفہوم ہیچکس
نتواند بود فکیف کہ بدلالت لفظ وعبارت بیان اشارت توان نمود ؎ عشق ہست بیرون ز
پردۂ نور وظلام ؛ خارج ز احاطۂ عقول واوہام ؛ خواہم کہ بخوانمش بصد نام ازانا ؛ او برتر از آنست
کہ گنجد در نام ؛ وصلوات نامیات وتحیات ذاکیات بر حبیب او کہ آئینہ جمال وکمال اوست
تعالے شانہ ومفتاح خزائن جود اوست عم احسانہ اما بعد از احقر افقر عبد الرحیم بعد از ابلاغ سلام
محبت وشوق الیتام بجناب کمالات اکتساب فضائل وفواضل مآب مقتدائے سالکین خلاصۂ اولاد
واصلین سلالہ احفاد عارفین اعنی شیخ زین العابدین واضح آنکہ مکتوب مرغوب در احسن ساعات
وامین اوقات رسید چشم را نوری ودل را سرورے حاصل گردید مندرج بود کہ بسبب جذبۂ الٰہی
وتوجہ صرف آگاہی دوام روئے نماید در کیفیت وکمیت ساعت بساعت افزاید وتمام ہستی
موہوم در عطار ودہستی موہوب عطا شود ودر شہود واجبی آثار وجود امکانے بالکلیہ
مضمحل گردد وآثار وانوار وجود حقانے در ظہور آید واز مقام قرب نوافل گذشتہ در مقام قرب
فرائض در آید افراد انسانے چہ بلکہ اشخاص حیوانے متاثر این نسبت شوند چنانچہ محمد قلے
نام مخلص فقیر ہر وقتے کہ از نسبت جذبہ آگاہی متاثر مے گشت اسپ از رفتار مے ماند چون
مغلوب این نسبت میشد اسپ بر زمین می افتاد وچون زیادہ مغلوب می شد نفر ہم مغلوب میشد
ومے افتاد۔ وبعضے احبان بعضے حیوانات از نسبت این احقر متاثر شدندے دانہ وکاہ را تا سہ روز
گذاشتند وطاقت شکر نیاوردند ومردند وقصہ بزرگان این طریقت ومتاثر شدن حیوانات بحد
تواتر رسیدہ ومشاہدات کثیرہ واقع شدہ لیکن از بعضے اکابران وقت آثار تصرف ظاہر شود
کہ ماموں شوند واز بعضے آن وقت کہ مغلوب نسبت شوند واز بعضے اکملین ہر وقتے کہ ایشان بخواہند
وعجیب تر آنکہ در ایام جوانے بعضے یاران وقت توجہ چنان متاثر شدند کہ جثہ ایشان در ہوا رفت
وباز بر زمین آمد توقع کہ چند مدت در دوام این نسبت جد واجتہاد نمایند کہ بحد دوام رسد کہ اثر در
جمیع یاران ظاہر خواہد شد ونیز مرقوم شدہ بود کہ بروز دوشنبہ نیز متوجہ اینجانب باشند مجددا
مشفقا از بعد نوشتن این مکتوب بعد عصر روز پنجشنبہ زیادہ توجہ نمودہ خواہد شد واثر زیادتی
نیز ظاہر خواہد شد ان شاء اللہ تعالے ونیز ماسول آنکہ خود را از درس وتدریس ومطالعہ کتب

موقوف دارند و اوقات شریفه را بتوجه تمام علی الدوام بآن نسبت گمارند ؎ حرف گو کاغذی
سیاه کند ؛ دل که تیره است کے چو ماه کند ؛ حرف و صوت را در دل نیارند بلکه دربیام
نسبتی زیاده از نسبتے که در نقطه است حاصل گردد و ذکر درین مقام چون وسوسه است در مقام
ذکر دل از ذکر باز داشتن در حضور این نسبت از جمله فرائض و واجبات طریقت ست زیرا که
چه این نسبت حقیقت ذکرست وجائے که حقیقت حاصل ست تخیل الفاظ و اقوال را چه دخل مستقفا
هر وقتے که این حقیر در ملازمت قدوة عارفان حضرت خواجه خورد قدس سره میرفتم همین
وصیت می فرمودند که خود را از درس و تدریس و مطالعه کتب و حکایات غیر ضروریه یکسو دار
و خود را بالکلیه بآن نسبت گمار که تا از پیر همه گزیدگانست الحق که تا مقید بآن چیزها بود آثار عجیبه آن
نسبت ظاهر نمیشد و چون ازان چیز با دست داشتم آنچه میخواستم یافتم و اگر قصهای توجهات و تصرفات
آن برگزیدگان را بنویسیم دفترے باید مستقلا بسیاری از اکابر این طریقه نسبت آگاهی و
مشاهده را یافتنی که وجود مشاهد و آگاه درمیان نباشد تجلی ذاتی پندارند هیهات هیهات تجلی
ذاتے بمراحل بعید ترست و لله در قایله ؎ کیف الوصول الی سعاد و دونها ؛ قلل
الجبال و دونهن حتوف ؛ ؎ منزل عشقت مکانے دیگرست ؛ مرد این ره را
نشانے دیگرست ؛ آرے نسبت آگاهی آئینه مقدمه تجلی ذاتی ست و این نسبت از
سطوت محبت و غلبه شوق ست و تعین علمی ست که علم سالک در الطف مقامات رسیده
؎ معشوق چون نقاب ز رخ برنمیکشد ؛ هرکس حکایتے بتصور چرا کنند ؛ ارباب همم
عالیه را همگی همت مصروف بآن بود ست که لطیفه که را بجز یک معلوم که حق ست سبحانه
معلومے نماید مقتضائے دانش و بینش خدمت شما آنست که در تخلیص و تجرید و تفرید لطیفه
مدرکه از هر جهت اهتمامے باقصے وجوه نموده شود و استغراق تمام و شهود دوام که نهایت
مجموع مقامات ست حاصل گردد اِنَّ اِلیٰ رَبِّکَ الْمُنْتَهیٰ اشارتے باو ست تا بوسیله این
حالت عظمے و سعادت ابقے ترقی باوج تجلی ذاتی که در سر و روح و در ظاهر و باطن بشهود
غیر سبحانه نماید بیاشد برسند و سر کل شیء هالک الا وجهه مبرهن گردد - الحمد لله که
در طریقه خواجگان قدس اسرارهم بعضے اصفیا و ازکیا را در عهد این چنین دولتے بے وسیله
هیچ چیز غیر صدق عقیده و افتقار باتم وجوه حاصل میگردد - ادرک من ادرک
و شاء من شاء والسلام

تائیدات سبحانی و توصیفات ربانی شامل حال حسن مآل آن ذات منبع الحسنات متوالیه و
متکاثره باد بالنبی و آله الامجاد بعد از ابلاغ سلام و شوق التیام واضح ضمیر عشق پذیر آنکه
رقیمه نمیقه رسید شوق پر زیادگردید از رقام کلک مشک فام شده بود که از استماع کلام ها فیض
ترجمان روز و شب طبع شادان و مست سرشارست لذة غریبه را دریافته شد سید السند فیض
حق ناگاه رسد فاما بر دل آگاه رسد علامت دل آگاه چیست ـ ادخال النور والسرور
بذکر الحبیب الشکور والتجافی عن دار الغرور آری لذت یاد حق ذوق همه لذت ها
ست ذاق من ذاق فهم من فهم و من لم یذق لم یدر ـ لذت دنیا و لذت آخرت
در جنب لذت دریافت حق بمنزله وسوسه در مشاهد حق آنانکه شراب وصل چشیده اند و از
خود و از غیر خود رمیده اند علی الدوام در هر دو جهان مست و سرشار ند علامت مستان اهل
عشق حق را چنان گفته اند خیار هم سکاری لا دینهم ولا نصاری ـ للحافظ الشیرازی
مستم چنان کنی که ندانم ز بیخودی ؛ در عرصهٔ خیال که آمد کدام رفت ؛ و ثمرهٔ حصول مستی موجب
انقطاع هستی ست ـ منبع اسرار شیخ فرید عطار گوید ؎ درد می خواهم ولیکن درد تو ؛ لیکن
در خور دمن در خورد تو ؛ کفر کافر را و دین دیندار را ؛ ذرهٔ دردِ دلِ عطار را ؛ روز قیامت حق
سبحانه تعالے رقعه نوشته بر اهل بهشت بفرستد عبادی تشغلتم بالحور والقصور و نسیتم
لقائی از غایت غلبه در د عشق تا هفتاد سال در بیخودی باشند و عاشقان عالی همت و متعالی
نهمت و دام نسبت دارند اگر یک نفسے از آن غافل شوند خود را کافر دانند ان الله عبادا
لو غفلوا طرفة عین لارتدوا علو همت و سمو نهمت جناب حسن مآب مقتضی همان ست
که یک لحظه و لمحه از حق و اهل حق غافل نباشند الحمد لله علی ذلک و علائق ظاهری اگر
مانع قرب اسرار نیست داخل علائق و در شمار نیست قال علیه السلام الدنیا ما یشغلک
عن الحق ؎ چیست دنیا از خدا غافل بُدن ؛ نے قماش و نقره و فرزند و زن ؛ هرچند
چشم باطن عاشق از مشاهدهٔ جمال معشوق مسرورست چشم ظاهری برائے دریافت جمال
یار در قلق مدام ست و جمال یار مبرا و منزه از آن ست که چشم ظاهر او دریابد لهذا محققین بر آنند
که از هیچ نبی مرسل و ولی کامل قلق نرفته نه مخصوص بدار دنیاست بلکه در دار عقبےٰ نیز ـ
للحافظ الشیرازی ؎ بلبلے برگِ گلے خوش رنگ در منقار داشت ؛ و اندر آن برگ
و نوا خوش نالهای زار داشت ؛ گفتمش در عین وصل این ناله فریاد چیست ؛؛

گفت مارا جلوۂ معشوق دراین کار داشت ❊ عاشق دل سوختہ ازخود واز غیر نظر بردوختہ
بمقامے می رسد کہ عشق آنجا حجابے ست۔ قال الغوث الاعظم العشق حجاب بین
العاشق والمعشوق چون عاشق وعشق نماند جز معشوق ہیچ نماند ع نماند الا اللہ باقی جملہ فرت
ہا قلم اینجا رسید وسر بشکست ❊ اللہ اللہ لیس فی الوجود الا اللہ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊
کہ استدعا ملاقات وفتوائے یوسیہ کردہ بود اجماع جمیع اہل اللہ است بر آنکہ بلئس الفقیر
علی باب الامیر وحق سبحانہ تعالے می فرماید کہ ما متاع الدنیا الا قلیل واز ان اقل قلیل
شما رسیدہ پس بالغرض از ان چیزے بن خواہید داد جز لا تیجزاش خواہد بود پس برائے
جزو لا تیجزائے چہ مناسب کہ نام خود را از دیوان حق تعالے بر کشم کہ در کتب مشائخ مکتوب است
اگر نام کسے در دیوان بادشاہے باشد از دیوان آلہی بر آرند سخ۔ کہ خطے نوشتہ واستدعا
نمود کہ بزیارت خواجہ معین الدین تشریف آرند کہ بدان تعریف ملاقات میسر آید۔ فرمودند
ان اللہ لا ینظر الی صورکم واعمالکم انما ینظر الی قلوبکم ونیاتکم باشال این اسو فریفتہ
نمی شوم۔ کہ از کیمیا وکیفیت سلوک راہ خدا استفسار نمودہ بود ارقام فرمودند اذا تزوجت
الاجساد وتجسدت الارواح حصل المقصود

بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ الحمد للہ الذی ھدانا الصراط المستقیم ووفقنا العروج الی
معارج المنہج القویم والصلوۃ علی رسولہ صاحب الخلق العظیم وآلہ واصحابہ
الھداۃ الی النعیم المقیم۔ اما بعد فیقول العبد الضعیف النحیف الراجی الی الرب
المعین عبد الرحیم بن وجیہ الحق والدین غفر اللہ لہ ولوالدیہ واحسن الیہما
والیہ لما لقیت الشیخ عبید اللہ بن مخزن الحقائق والمعارف شیخ محمد قدس سرہ
اشغال الطریقۃ القادریۃ والچشتیۃ والنقشبندیۃ والمداریۃ زاد اللہ لاھلہم
شرفا وعزا ورایت فیہ آثار الفناء والبقاء وانوارھا واسرارھا فاجزتہ لارشاد
الطالبین والسالکین الی اللہ والبستہ خرقۃ المشائخ قدس اللہ اسرارھم کما
اجازنی والبسنی مشائخ الطرق المذکورۃ فمن صحبہ فکانہ صحبنی ویدہ کیدی
فمن بائعہ فکانہ بائعنی وایضا اجزتہ لدرس التفسیر والحدیث اللہم ارزقنی
ایاہ الاستقامۃ علی سجادۃ المشائخ واجعل الاخرۃ خیرا من الاولی بعزۃ
وبحرمۃ نبیک وآلہ واصحابہ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین قال اللہ تعالے

ان کنتم تحبون اللہ فاتبعونی یحببکم اللہ ویغفر لکم ذنوبکم۔ اللہم وفقہ لما تحب وترضی

بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ الذی ہدانا الصراط المستقیم والصلوٰۃ علی رسولہ محمد ہادی المنہج القویم وصاحب الخلق العظیم وعلی آلہ واصحابہ ہداۃ طریق الوصول الی اللہ الرؤف الرحیم۔ امابعد فیقول الفقیر الحقیر عبد الرحیم بن وجیہ الحق والدین الدہلوی غفر اللہ لہ ولوالدیہ واحسن الیہما والیہ ان الولد الصالح التقی حبیب الدین منبع الحقائق والمعارف شیخ محمد البہلتی قدس سرہ لازم صحبتی وتعلم منی علم التفسیر والحدیث والتصوف وتلقنہ اشغال الطریقۃ العلیۃ القادریۃ والچشتیۃ والنقشبندیۃ کثر اللہ تعالی طالبیہا واوصل اللہ سالکیہا فرأیت فیہ اسرارہا وانوارہا وآثارہا فاستخرت اللہ سبحانہ لاجازۃ الارشاد طالبی وصول اللہ وسالکین الی اللہ فامرنی والہمنی سبحانہ وتعالی ان اجیزتہ للایصال والارشاد فاجزتہ لارشاد الطالبین واکمال السالکین اجازۃ ظاہرۃ عامۃ بمحضر من المشائخ العظام العلماء الکرام والفقراء ذوی الاحترام کما اجازنی مشائخ الطرق المذکورۃ قدس اللہ اسرارہم ویدہ کیدی فمن بایعہ فکانما بایعنی ومن بایعنی فکانما بایع النبی صلی اللہ علیہ وسلم علیہ وعلی آلہ واصحابہ افضل الصلوات واکمل التحیات واسأل اللہ لاجلہ الاستقامۃ والسداد علی الطریقۃ المستقیمۃ والبشارت والدوام علی طریقۃ العزیمۃ وایضا اجزتہ لتعلیم علم التفسیر والحدیث والتصوف وباللہ التوفیق الرفیق والحمد للہ رب العالمین آمین

الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ علی رسولہ محمد وآلہ واصحابہ اجمعین۔ بخدمت مجمع کمالات ظاہری وباطنی ومنبع حسنات صوری ومعنوی از احقر فقیر محمد عبد الرحیم بعد از سلام محبت التیام واضح آنکہ اشتیاق ملاقات زیادہ از آن ست کہ بتحریر آید ثانیاً آنکہ بعضے طلاب خدا واخوان الصدق والصفا بخدمت عالی برائے اخذ طریق رجوع مے کنند واز آنجا کہ ہمت عالی تو ہمت معالی ست بنظر کردن برپے استعدادی طالبان این زمانہ بر اظہار طریقہ علیہ واجرائے خیر کثیر متوجہ نمی شوند۔ الحق اگر نظر بر کوتاہی نظر طالبان کردہ شود حرفے از اسرار حق نتوان گفت اما احسن آن ست کہ باصل طلب قواعد طریقہ علیہ باید گفت وہر کس موافق استعداد خود بہرہ ور شود قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم نضر اللہ امرأً سمع منا شیئا فبلغہ کما سمعہ فرب مبلغ اوعی

له من سامع وطریقه بزرگان که تا اینجا رسیده همین ست باید که بر این حدیث عمل کنند و
هر طالبے که آید اظهار طریق بوے ادا کنند فکل یصیب نصیبه واگر عدم اظهار طریقه نظر بعدم
اجازت که شرط اظهار طریقه است باشد از این فقیر اجازت دانند و این فقیر را در عالم ارواح اجازت
از روح پُر فتوح آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم ست و از صاحب طریقه حضرت خواجه بهاؤالدین
نقشبند نیز حاصل ست و در ظاهر اجازت از عارف ربانی و ماهر اسرار سبحانی حضرت سید عبدالله
قدس سره است وایشان را از شیخ آدم بنوری وایشان را از مجدد الف ثانی قدس سره نیز این
فقیر را اجازت از قدوة العارفین زبدة المحصلین خواجه ابو القاسم که مشهور بخلیفه
جیو بو دند قدس سره وایشانرا از اعلم علماء و اعرف عرفا ملا ولی محمد قدس سره وایشانرا از صاحب
طریقه وسلوک میر ابو العلی اکبرآبادی قدس سره وایشانرا از خواجه عبدالله وایشان را از خال خود
خواجه محمد یحیے وایشانرا از مولانائے خواجه عبدالحق وایشان از خال خود پیشوائے ابرار خواجه عبدالله
احرار قدس سره ارواحهم واسامے طریقه قادریه وچشتیه که بحضرت مجدد الف ثانی قدس سره
مے رسد نوشته فرستاده خواهد شد

حامداً ومصلیاً ومسلماً۔ اما بعد برادرم فیض الله دائم منتظر فیض الله باشند اے برادر فیض الله ناگاه
رسد اما بر دل آگاه رسد دانی که دل آگاه کیست دلے که متادب بآداب باشد ادب بر سه قسم
ست ادب خدا وادب رسول خدا وادب خلق خدا قال رحمه الله الادب بلغ مبلغ الرجال۔ امام
مالک رضی الله عنه در کوچهائے مدینه گاهے سوار نه شد زیرا چه جائے که محبوب رب العالمین وسید
المرسلین علیه افضل التحیات واکمل التسلیمات پیاده رفته شدا بجا سواری سوئی ادب است
وآن امام همام هر جا که عمارت قدیم مسید ید بادب تمام بوسه میداد براميد آنکه شاید که آن گل بوستان
نبوت وآن ثمره باغ رسالت بوے دستے رسانده باشد چون فیض رسد چشم واشود و تماشای فیض
مقدس بینی و بعد از استقرار باسرار فیض اقدس رسی چندان افاضه ومفیض بینی که از افاضه و فیض
از بصیرت مستتر گردد بجز فیاض هیچ نه بینی چون سعادت ازلی در رسد و کمال ایمان وایقان
نصیب تو گردد از همه فیوض فانی شوی وبه فیاض باقی گردی مصرع الفقر اذا تم هو الله
این ست ؎ این ست کمال مرد راه خدا ۞ در هر چه نظر کند خدا را بیند ۞ مصرع قلم
اینجا رسید و سر بشکست ۞ ماهر اسرار کماهی اعنی میان شیخ محمد جیو سلمه الله تعالے سلام
باشتیاق تمام مطالعه رسیده واضح آنکه در حدیث نبوی علے مصدرها الصلوة والسلام

وارد است که من استوی یوماه فهو مغبون۔ پس باید که جمیع نفسے از جد واجتہاد و تغافل نباید کرد و در ازدیاد کمیت و کیفیت نسبت سعی بلیغ باید نمود اگر عمر نوح درین صرف شود بنور ذرہ از حق او گذارده نشود غریبا لا یقضی دینه و غریب لا یودی حقه همین ست از شواغل متفرقه و اوراد مختلفه دست باید داشت و تجمیع قوی و اتم متوجه باید بود ؎ نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم ٭ چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم ٭ اے برادر السکون علی قلب الاولیاء حرام اصلی متفق علیه است موازنه ماضی و حال از واجبات طریق ست اصول پنجگانه که این حقیر را عنایت فرموده اند در ادائے آن صرف همت باید نمود دوام الذکر و التقوی علی کل حال و ایصال النفع للخلق من غیر تفرقه۔ و عدم تفضیل نفسه علی احد من خلق الله و التواضع لامر الله و بخلق الله والسلام۔ برادر میان شیخ ابو معظم همیشه در یاد حق مستغرق باشند یاد را بر باد کن ببین که چه ماند۔ والسلام۔ قل الله ثم ذرهم۔

از درویش عبدالرحیم بعد از سلام واضح آنکه ذلت انبیاء و اولیا چیست تنزل از اعلی باسفل حسنات الابرار سئیات المقربین مقرب جناب الٰهی بهتر از شغل آگاهی نیست آگاه کیست که از آگاهی دخل ست العلم حجاب الاکبر امام شافعی فرمود علم علماء العلم من نمیرسد و علم من لعلم صوفیه نمیرسد و تمام علم صوفیه درین لطیفه است الوقت سیف قاطع کارے که درو نفع نباشد مپسند و یارے که درو نفع نباید مگزین ٭ باید که در هر نوعے بآن که با آگاهی باشد و درجه اعتدال بود و یارانی که موافق طریقت و با شریعت بمانند با ایشان التفات میکرده باشند از مراقبه و محاسبه و مشارطه و معاقبه و مجاهده یک لحظه خالی نباشند که بنا کار این طریقه بر نفس ست بنا کار طریق دیگر بر زبان حق حق حق درین ایام بعضے معارف از ذات حضرت محمد مصطفے صلے الله علیه وسلم بے واسطه اخذ نمود ان شاء الله تعالے نوشته خواهد شد و این حقائق ماسبق ابدا الحمد لله علی کرمه و منه برادر میان محمد معظم و شیخ عبدالوهاب وغیره که رابطه معنوی و یا صوری داشته باشند سلام رسانند

حامداً و مصلیاً و مسلماً اما بعد آن حقایق آگاه و معارف انتباه مشیخت مآب کمالات اکتساب اعنی میان شیخ محمد جیو همیشه در بحر احدیت مطلق مستغرق بوده خوش وقت باشند مکتوب مرغوب رسید فرحت حاصل گردید و برائے غوث محمد کتابے نوشته بودم که مشتمل بر عجائب و غرائب حقائق و دقائق بود و در آن کتابے نیز نوشته شده بود که عنان اختیار در دست که سبحان

می نوشتم اما خالے از سرے نیست کہ می نویسانیدہ نمیدانم کہ برای کدام شخص می نویسانید؟ و در خور حوصلہ آن برادر نبود آن آخر آخر مکتوب کہ بزور خود را از شکر کشیدہ موافق استعداد محمد غوث نوشتہ شدہ بود انشاء اللہ تعالے کتابت دیگر نوشتہ خواہد شد برادرم میان محمد غوث بعد از سلام معلوم آنکہ جزاکم اللہ خیرا الجزاء و رحمکم اللہ عتقہ وشوقہ برادر شیخ معظم جیو را سلام برسانند بخدمت حقائق و معارف آگاہ سجادہ نشین مقربان حضرت الہ میان شیخ محمد عاقل جیو سلام واشتیاق رسانند بخدمت میان عبد الحفیظ و میان شیخ عبد الحکیم و میان جان محمد جیو و میان عبد الباقے و میان انور و حافظ فقیر اللہ جیو سلام اسلام برسد

الحمد للہ والصلوٰۃ علی رسولہ محمد والہ اجمعین اما بعد از فقیر عبد الرحیم بخدمت حقائق و معارف آگاہ ماہر اسرار حضرت الہ مقرب درگاہ مقتدائے طالبان حضرت احد اعنی میان شیخ محمد جیو ہمیشہ در ترقی معارج فی اللہ باشند مدت مدید شد کہ پیامے و سلام و خبری از آن برادر نرسیدہ خاطر نگران ست باید کہ بدست آیندہ این طرف خبر سلامتی خود البتہ بفرستند کہ جمعیت اکثر مردم اینجاست بخدمت مشیخت مآب کمالات اکتساب میان شیخ محمد عاقل جیو سلام بندہ رسانند و بجمیع برادران و محبان سلام برسد زیادہ وقت نبود۔

حامدًا و مصلیًا و مسلمًا اما بعد از درویش محمد عبد الرحیم بہ برادرم مشیخت مآب میان شیخ محمد عارف و والدہ میان شیخ محمد و برادر میان محمد معظم رسید بجز رضا و صبر ہیچ چارہ نبود انا للہ وانا الیہ راجعون۔ حق جل شانہ نصیب ایشان مغفرت کناد و شما را بحبت و عشق باد و از شنیدن علالت آزار میان شیخ محمد و میان محمد عاقل جیو بسیار فکر روے نمود حق سبحانہ در حفظ و حمایت داشتہ صحت عنایت فرماید و کتاب در عین انتظاری رسید باید کہ زود بدست آیندہ این طرف خبر آنجا البتہ البتہ می نوشتہ باشند کہ تعلق خاطر بآن جانب میباشد۔ انشاء اللہ العزیز این بلیہ بالکلیہ مرتفع خواہد شد بکرمہ و منہ ہمہ برادران را و دوستان را سلام رسد برادرم دلدار بیگ را سلام وافر رسد و دریاد حق باشند کہ عمر عزیز ست شما خود بہتر میدانند احتیاج نوشتن نیست۔

حامدًا و مصلیًا و مسلمًا بعد از سلام خیر انجام معلوم آن ہر یک برادر اعنی میان شیخ محمد و میان شیخ محمد معظم آنکہ اولا خبر آزار میان شیخ محمد رسیدہ بود بالکلیہ متوجہ بجانب او شدیم بعد از ان چون خبر آزار شما رسید بسیار فکر و حزن رو داد چنانچہ اکثر یاران را محسوس

می شد با یاران گفتم که فقیر متوجه کلیہ بجانب شیخ محمد ام ہرچہ شود کہ شود اما تمنائے طبع ما
آنست کہ شیخ محمد زندہ ماند وصحت یابد ہرچند بعضے یاران گفتند کہ درباب دیگران نیز
متوجہ شود گفتیم طبع بالطبع متوجہ بجانب اوست بجانب دیگرے متوجہ نمیشود مدت ہا درین
توجہ ماندیم بلکہ اشتغال دیگر را ترک دادیم چون درین کتابت خبر صحت شمار رسید فرحت
حاصل شد الشکر للہ والمنتہ کہ انشاء اللہ العزیز درباب جمیع برادران قصبہ بود و دعا کردہ خواہد شد
والمرجو اللہ القبول بار ہا با یاران ہمین می گفتیم کہ ہرکہ رود رود ہرچہ شود شود شیخ محمد را حق سبحانہ
باصحت وعافیت دارد الحمد للہ والشکر کہ حضرت حق قبول فرمود چون دل ازین توجہ فراغت
یافت انشاء اللہ تعالے توجہ عام وشامل ہم نمودہ شود

مشیخت مآب کمالات اکتساب میان شیخ عنایت اللہ جیو ہمیشہ در عنایت حق جل شانہ بودہ
محفوظ ومسرور باشند از درویش دلریش عبد الرحیم بعد از ابلاغ سلام واضح آنکہ کتابت شریف
رسید وتاکید اسفار مرقوم بود مشیخت پناہا از کسالت طبع واز اطالت طریق مع حرارت
الایام وعدم الرفیق الشفیق معذور ادراک سرور ملاقات شریف ماندم وحقیقت طریقت طبیعت
احقر افقر از وصل خدا در ہر کس باہمہ کس واز ہمہ کس جدا مولانائے محمد اعنی شیخ محمد استفسار
کنند امید ست کہ بعد از اصفار واستماع معاف خواہند نمود واصل حق شیخ محمد جیو را اشتیاق
فراوان رسید مدت مدید وعہد بعید شد کہ آن برادر را دیدہ ونشنیدہ است توجہ خاطر بآن
طرف میباشد العشق والصبر ثم التسلیم

صالحہ زمانہ مخلصہ یگانہ بعد از سلام محبت التیام واضح آنکہ اوقات عزیز خود را بغفلت وعطلت
ضائع نگرداند وانفاس نفیس خود را بجز ذکر حق تعالے نگذارد ع ہر یک نفس کہ میرود از عمر
گوہریست ٭ کانرا خراج ملک دوعالم بود بہا ٭ مپسند کہ خزانہ دہی رایگان بود ٭ وانگہی
روے بخاک نہی دست بے نوا ٭ پس صحبت از خلق بگذار وروے بخالق آر واوقات
خود را بتلاوت قرآن وذکر دوام وآگاہی بتوجہ تمام معمور دار الم تر الے ربک کیف مد الظل
بخوان وخود را چون صورت آئینہ وسایہ دان وسایہ ہمیشہ بے مایہ است وصورت را
شنو دلیست بے بود وحقیقت معیت حق با خلق نہ در گفت آید ونہ در شنود لیس صم بکم
عمی فہم لا یعقلون نصیبہ عارفان ست ہستی حقیقے دانستن کار نادانان وغافلان
ست وشغلے کہ تلقین کردہ ام نصب العین خود داری ودمے از راہ غفلت نہ براری اگر

بالا نظر کنی ہمہ اللہ است و اگر پائین نظر کنی ہمہ اللہ است و اگر راست بینی ہمہ اللہ ست
و اگر چپ بینی ہمہ اللہ است و اگر در خود نظر کنی ہمہ اللہ است ہمہ حرکات و ارادات
من جانب اللہ است پس ہمیشہ در این نسبت کوشی و خود را از نظر خود بپوشی ع
ماند ذات اللہ باقی جملہ رفت ٭ اللہ بس فی الوجود غیر اللہ قل اللہ ثم ذرہم یعنے
اللہ بس و ما سوی اللہ ہوس و انقطع النفس دوہرا ہون یا نہین ہو ناہ رے
ہونا نہین ہوناہ ٭ سبھی اندھیارا مٹگیا دیپک دیکھت یانہ ٭ و چاشت و تہجد بسبب
نسبت باطنی فوت نشود کہ در این ثمرات و کمالات بیشمار ست ؎ دل گفت مرا علم
لدنی ہوس ست ٭ تعلیم کن اگر ترا دست رس ست ٭ گفتم کہ الف گفت دگر گفتم ہیچ ٭
در خانہ اگر کس ست یک حرف بس ست ٭ السلام ثم الاشتیاق ۔

جامع کمالات و مجمع صفات و حسنات ہر یک برادرم شیخ عبد الوہاب و میان شیخ محمد معظم برادر
تحقیق و محبت خویش دانستہ نہایت مراتب علیا را کہ غایت کمالات انسانیت مشرف گرداناد
بالنبی و آلہ الامجاد احوال موجب شکر ست و جمعیت درین این برادران مطلوب وے برادر
حق تعالے فلاح را بر ذکر کثیر معلق فرمود کما قال اللہ تعالے فاذکروا اللہ ذکراً کثیراً لعلکم
تفلحون ذکر کثیر آنست کہ خود را و جمیع ما سوے اللہ فراموش کنم و نسبت فراموشی نیز
فراموش کنم فلا یبقے غیر اللہ حال ما گردد یعنے بجائے وجود موہوم وجود موہوب مستقر گردد
فاذا تم الفقر فہو اللہ ماند فلاح و نجات حقیقی آنست ؎ ہر کہ را آن آفتاب آنجا بتافت ٭
آنچہ آنجا وعدہ بود اینجا بیافت ٭ رزقنا اللہ ایانا و ایاکم

الحمد للہ والصلوٰۃ علی رسول اللہ و علی آلہ و اصحابہ اجمعین اما بعد تائیدات ربانی
و توفیقات جذبات سبحانی بدرقہ شوق الٰہی موصل وصول مراتب معارف نامتناہی بجناب
فضائل و فواضل مآب حقائق و معارف اکتساب حسام الحق والملۃ والدین متوالیہ متحافیہ
باد ۔ بعد از ابلاغ سلام محبت التیام واضح آنکہ این نحیف از وضع شریف آن برادر بسیار
بسیار محظوظ ست و محبت بمرتبہ ایست کہ در رشتہ تحریر نگنجد و نہ در میزان تقریر سنجد
محبت اینجانب را قیاس بر محبت خود کنند فنطوی لسان القیل والقال و ننتظر حقیقۃ
الحال از حق سبحانہ عم احسانہ در باب آن برادر دعا نمودہ شد کہ خداوند کمال توحید کہ ثمرہ
ولایت محمدیست و عبارت از صراط المستقیم و نہج قویم ست ظاہراً و باطناً بے سابقہ عمل مخصر

فضلاک ومنک نصیب آن برادر کن وکمال نسبت تجلی ذاتی که فوق آن ہیچ متصور
نیست بر دیده بصر وبصیرت آن برادر مکشوف گردان علو ہمت ارزانی کن ان اللّٰہ یحب
معالی الہمم علو ہمت ابرار چیست لا الہ الا اللّٰہ بمعنے آنکه لا فاعل ولا متصرف فی
الوجود الا اللّٰہ بی یسمع وبی یبصر وبی یبطش وبی ینطق۔ حال ایشان
ست وعدم تصرفات وجمیع تدبیرات در مجرائے حاجات ومقتضیات صفات نشان
شان ست ے تا ترک علائق وعوائق نه کنی ٭ یک سجده شائسته لائق نه کنی ٭ ہرگز
بمراد خویش واصل نه شوی ٭ تا ترک خود وجمله خلائق نه کنی ٭ تخلقوا باخلاق اللّٰہ حال
این قوم ست وتجلے صفاتے مقام این بزرگوار ست حقیقت این مقام علیه صفات حقیقت
وصفات خلقیه لیست منقول ست که چون نمرود مردود خلیل رب الجلیل را خواست که در
آتش افگند لباس از بدن مبارکش درکشید ودر آتش افگند تمامه ملائکه مقربان گریان
گریان نعره وناله وفغان برکشیدند از حیرت آنکه عجب کارے وغرائب اسرار لیست
که با دوستان خود چنین کنند با دیگران چه کنند جبرئیل از رب جلیل دستوری خواست که
خداوندا آتش را بر خلیل سرد گردانم حکم شد که اگر عاقبت خود خواہی خلال اسرار ما با دوستان
خلیل مشو تا در خلل نشوی عرض کرد که اگر حکم شود معذرت خلیل کنم فرمودند که معذرت کن
وبے رضائے او ہرگز کارے نه کنی خلیل علیه السلام در ہوائے نار رسیده بود که این
نار برسید وگفت ابراہیم۔ الک الی حاجة۔ گفت اما الیک فلا۔ جبرئیل گفت قل ربک
گفت حسبی سوالی علمه بحالے ملائکه چون علو ہمت خاکی را دیدند زبان عجز و نادانی خود با عتراف
کشادند وغرور اعراض واعتصاف را از سر خود دور نہادند پس طالب حق را باید که در ہمه امور
خود چه کثیر وچه قلیل رب جلیل چون خلیل وکیل خود سازد وقمع توقع وطمع از مخلوقات
مخلوقات بالکلیه کند ومرویست که سلطان العارفین علیه الرحمته از حیز این جہان با وج
آنجہان انتقال نمود حضرت جل شانه از راه تلطف وانبساط خطاب فرمود که بایزید بدرگاه
ما چه تحفه وہدیه آوردی گفت خداوندا گدائے راه بدرگاه حضرت شہنشاه چه آرد بجز امید از عطائے
حضرت بادشاه چه دارد حق تعالے فرمود گدا را باید که بمقدار خود ہدیه نیاز بدرگاه ما آرد بعد
ازان صله وعطیه از درگاه ما بردارد سلطان العارفین عرض نمود که خداوندا بدرگاه تو
توحید آورده ام حق تعالے فرمود بایزید شب شیر یاد داری بایزید سر شرمندگی پیش

افگند وگفت خداوندا ما دحلنا لک حق توحیدک و قصهٔ شب شیر آلست که شبی
آن مقتدائے عارفان شیر خوردہ بودند و دردے در شکم پیدا شد اصحاب پرسیدند که
حضرت سبب درد چیست فرمود که از خوردن شیر ست ز سبب غافل شد و نسبت
بشیر کرد چون نسبت از راہ غفلت بود بایزید معاتب گشت واگرنه بالنسبت حضوری
بودن اشیار مظهر و مجلے حق تعالے اسناد کردن آثار باشیار از انبیا و اولیا بسیار
واقع شود و معنی حقیقت حدیث بسم الله فی قلب المؤمن حضور ہمین نسبت ست
و ظاہر قل کل من عند الله والله المرجع والمعاد والله خلقکم وما تعملون بجوانیم و
استبناد جمیع ممکنات ذات و صفات و جمیع نسب و اضافات و ہمه آثار و اطوار شوے
حق سبحانه دانیم اللهم ارنا حقائق الاشیاء کما هی وخلصنا عن المناهی واقطع
عنی ما یقطعنی عن شہودک ومعرفة کمالات وجودک و علو ہمت مقربین آنکه
آنکه چون جذبه از جذبات آلہی سالک طریقت و طالب حقیقت را دریابد او را در وجود خود
و غیر خود بجز ذات تعالے و تقدس عما یصفون و تسبح و تنزه عما یشرکون بحکم العشق
نار فی القلوب یحرق ما سوی المحبوب و بحکم لمن الملک الیوم لله الواحد القهار
وکل من علیها فان ویبقی وجه ربک ذو الجلال والاکرام نماند و حقیقت قهر و جبر حق
اینجا معلوم کرد و سر والله خلقکم اینجا مفهوم مے شود و نسبت فعل و اقتدار و اطوار و جود
بما ست در نظر شهود از و بود آنرا وجود نبود فعل چگونه بود و اقتدار کے تواند بود — ع
شیرین مثلے بشنو مکن روے ترش ؛ ثبت العرش اولا ثم النقش ؛ کفر شریعت و
معبود پنداشتن ست و کفر حقیقت دو موجود دانستن چون بحقیقت الم تر الی ربک
کیف مد الظل رسیدیم از ہستی خود و از لوازم آن رہیدیم — مثنوی — ما ہمه ظلیم
و اصل با خدا ؛ سایهٔ خود از اصل کے باشد جدا ؛ ما ہمه شیرین و نے علم ؛ جمله اش از
باد باشد دمبدم ؛ چون آفتاب احدیت از مطلع عزت و کبریا بناید ہیچکس سایه را که ہمسایهٔ
آفتاب بود در نیابد عجب کارے ہر جا که آفتاب نیاید سایه نباشد سایه را لے آفتاب وجودی
— ع با جنس دست نیست مادام ؛ سایه متحرک ست ناکام ؛ چون سایه ز دست یافت
ناید ؛ پس نیست خود اندر اصل ستاہ ؛ چیزے که وجود را بخود نیست ؛ ہستیش نهادن از
خرد نیست ؛ ہستی که بحق قوام دارد ؛ او نیست ولیک نام دارد ؛ المحادث اذا

قوردن بالقدیم لم یبق له اثر والعاشق المسکین اذا تلاشی فی انوار حسن معشوقه
ولم یبق له علم ولا خبر چون پروانه در شمع فانی شد و برا ہیچ پروانماندان فی العبو دیت
سر لو انکشف لطیف الربوبیة اینجا واضح گردد و سر لا اله الا هو که توحید خص خواص
ست درین مقام لائح شود و حقیقت لا اله الا الله که توحید خواص ست اینجا معلوم
گردد و نعرۂ انا الحق زمزمه سبحانی درین حال سر برزند و حقیقت اسلام که فوق ایمان ست
معائنه گردد خیال کژ مبر اینجا و بشناس ؛ که هر کو در خدا گم شد خدا نیست ؛ معشوق را اگرچه
نهایت بے رنگیست اما عشق را بسیار ابو العجب نیرنگیست ؎ که حقیقت کند برنگ
مجاز ؛ فوق و تحت درین راه مفقود یمین و شمال درین مسالک معدوم ؛
بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین والصلوٰة علی رسوله محمد و آله و اصحابه
اجمعین ہ اما بعد تائیدات ربانی و توفیقات سبحانی بجناب کمالات اکتساب مہبط انوار نامتناہی
مظهر آثار اسرار و آیته الٰهی حقائق معارف آگاه فضائل و فواضل دستگاه شفیقنا و
حبیبنا میر که شیخ حسام الدین متوالیه و متکاثره باد بعد از سلام محبت التیام و شوق انتظام
واضح ضمیر فیض تاثیر آنکه کتابت پُر لطافت که هر حرفے چون دری و هر کلمه براز سرے و
هر سطرے کعقد الدّر بود رسید فرحت بر فرحت حاصل گردید مضمونش استفسار رفتن
لشکر ظفر اثر بود واضح آنکه از عالم غیب و سوطن لاریب مکشوف ساختند که رفتن هم مبارک اثر
و آمدن هم بالخیر و الظفر خواهد شد الینا المرجع والینا المآب و سلام من رب الرحیم
و این بشارتے ست عظیم - مخدوما ؎ یا دوست رسیدیم چو از خویش گذشتیم ؛ از خویش
گذشتن چه مبارک سفری بود ؛ از خود باید گذشتن و بدوست باید پیوستن از ظاهر به باطن
سفر باید کرد و از باطن بباطن البطون یعنے از مرتبه ظلیه بمرتبه اصلیت حقائق علیه باید رسید
و از حقائق بحقیقة الحقائق باید پیوست الفقر اذا تم هو الله این ست نه ممکن و اجب
گردد و نه واجب ممکن ؎ گوید آنکس درین مقام فضول ؛ چه تجلی نداند و ز حلول ؛
شعر تعالی العشق عن همم الرجال ؛ وعن وصف التفرق والوصال ؛
متی ما حل شی من خیال ؛ تحل عن الاحاطة والمثال ؛ اعاذنا الله من
اعتقاد الزندقة العنید وضلال اهل الشرک و یک دستار و یک شیشه شم
سر که مقطر و دو شیشه گلاب رسید حق تعالے بحض کرمه و منه لباس محبت ذاتیه خود آن

برادر را عنایت کنند و مشام را از بوے عطر معرفت خود معطر گردانند۔ خاتمہ درباره ملفوظات
ایشان کہ جدہ راسخان بے العلم والعمل شیخ محمد بدر الحق پہلتے رحمۃ اللہ علیہ جمع کرده بودند
سالک را باید کہ ہمیشہ شب و روز ذاکر ماند و جد و جہد بسیار کند و چنان حبس کند کہ بہوش
ذاکر گردد و گاہے بغیر از حبس ذکر نکند و حبس کردن چنان فرو رود کہ ہوش برود و ہلاک
گردد باز چون در افاقت آید باز از سر نو ہمچنان مشغول شود و نفس را آرام ندہد طالب حق را
باید کہ از نماز فجر تا آنکہ یکپاس چیزے زیادہ روز بر آید در مراقبہ بنشیند و بعد از مراقبہ
سخن با کس نگوید تا نماز نگذارد و چون وقت زوال شود باز بنشیند تا وقت ظہر و نماز عصر
اول وقت بگذارد و مراقبہ کند تا مغرب و از مغرب تا عشا بنشیند و چون نیم شب شود نماز
تہجد ادا نمودہ تا فجر بنشیند چون خواب غلبہ کند آب بروے خود افشاند تا خواب مندفع شود
کہ در این وقت ہا فتوحات غیبی بسیار روے نماید و کشود بسیار در خود یابد و خصوصاً
شب جمعہ کہ بسیار فضیلت دارد باید کہ خواب نکند و اگر کسے زن داشتہ باشد باید کہ
در ہفتہ با وے یک مرتبہ خواب کند در ان شب ہم نماز تہجد فوت نہ کند کہ این وقت باز نمی آید
بلکہ بعد از ادائے نماز نخسپد و زیادہ نکند کہ بہ بسیار اختلاط نفس نمی میرد بلکہ طالب حق
را باید کہ چشم بستہ ہمہ اوقات در مراقبہ باشد و بے مراقبہ ہرگز نہ نشیند و استعمال کند کہ ہمیشہ
دو زانو بنشیند کہ نشست طالبان خدا ہمین ست و ہر گاہ کہ بنشیند خود را از خود تہی کند
و باید کہ ہمیشہ بخیال جمال یار باشد با شیطان رہ زدن نتواند و آنچہ اطوار عجائبات روے
نماید از اثر توجہ او داند بجد خود نداند و چون بہ صحبت درویشے رود ۔ و متاثر شود این را
از برکت نظر پیر خود داند کہ این قابلیت از نظر ایشان پیدا شدہ فرمودند اگر درویشے یکبار
توجہ کرد ست و از قید ہستی آزاد کرد ست اگر مشغول ماند ہمین او را کفایت کند نمیرد تا کہ کار
او تمام نشود فرمودند سالک را اگر بقوت توجہ بر اوج مراتب بردہ شود در سیر قلیل بماند
و ترقے کردن نمی تواند پس اول اندک توجہ کرد در مقام جد و جہد باید آورد من بعد آن
را بسوے نسبت باید رسانید تا وقت در نسبت صاف رود و نسبت چنان غلبہ
کند کہ قریب بہ ہلاک شد و خواہد کہ بکارہا دیگر مشغول شود تا ہلاک نگردد فرمودند اگر
طالب حق در صحبت یگانگان افتد زیادہ از دو سہ ساعت نہ نشیند و آنگاہ حبس دم
چشم کشادہ کند لیکن چنان حبس دم کند کہ سخن ایشان نہ فہمد و اگر ضرر افتد کہ سخن

باید گفت بزبان سخن باید گفت و بدل در ملاحظه شغل با حبس دم باشد تا دعت عزیز
که نعمت بے بہاست ضائع نرود و در وقت تعلیم و تعلم و در وقت آمدن و رفتن
نیز متوجه بجانب دل حبس دم باشد تا که در وقت جنگ اعدا نیز حبس دم نگذارد و
چون خواهد که بخسپد هم در حبس باشد که بخواب رود هر وقت که حبس کند چنان کند که
هلاک گردد اگر روح از غایت حبس ازین بدن بیرون رود باز نیاید زهے سعادت که
که بعضے بزرگان را این حالت روے داده و بجز عشق و محبت و سوز و درد وصول
بحق تعالے میسر نه گردد و عاشق صادق را باید که همت بران دارد که تا لب گور عمر خود
را دریاد موے صرف کند و این بخاطر نیارد که این کارے ست که ازین زود فارغ
شوم که هرگز هیچ بر او نه کشاید بلکه نظر از حصول و عدم حصول نیز بردارد کمال حصول
همین داند که حق تعالے توفیق یاد خویش عنایت فرمود و حصول کار موقوف بر این ست
چون همتش درست شد کار حصول پیوست و اگر قبض شود باید که ناامید نه گردد۔ بلکه
همچنان در جد و جهد بماند و شاکر بماند اگر سالها قبض بماند ناامید نه گردد تا حق تعالے
چنان بسط و کشایش روزے کند که انچه سالها سال حاصل نه شود در یک لمحه حاصل شود
و باید که سالک در کار خود چنان گرم باشد که در اصلاح دیگرے قصور شود باید اگرچه دوست
باشد هرگز بحال او متوجه نشود و کار خود بوجه احسن کرد ازین جهان برود۔ نقل ست
که از حضرت اویس قرنے رضے الله عنه حضرت مرتضے علی کرم الله وجهه وصیت خواست
فرمودند که ای علی فرصت نه دارم۔ طالب را باید که در هر حال انتظار جمال محبوب نماید
و لمحه و لحظه ازین اندیشه فارغ نماند تا یک بیک در باطن او مثل چراغ افروخته گردد و
ظلمت هستی برود و هر وقت خود را مبتدی داند و در جد و جهد شغل چنان می کند گویا که
همین وقت مرشد ارشاد فرموده بیاد حق جگر خود را کباب کند و هر جا که باشد ختم عمر خود
در انجا داند و اندیشه برخاستن از انجا منقطع کند و مرگ را حاضر داند تا پیش از مرگ بمیرد
و مرتبه موتوا قبل ان تموتوا حاصل شود و قبرهاے کهنه را تصور کند و عبرت از و نیا گیرد که
روزے حال من نیز چنین خواهد شد نقل ست که مردے زمین میکند ید زنخدان بوسیده
یافت از وے عبرت گرفت و او را در خانه آورد و نگاه داشت و در یاد موے تعالے مشغول
شد و صبح و شام هر روز نادر او دیدن لازم گرفت تا بد تیار غبت نیفتد و از یاد حق غافل نگردد

تا کسان از دنیا برفت انتہا - و بداند کہ اگر عمر من پنجاہ سال باشد آن نیز مثل باد بگذارد و آن
روز امروز ست قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم الدنیا ساعۃ فاجعلہا طاعۃ نقل
ست کہ چون حضرت نوح علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام بیامد پرسید کہ اے درازترین
پیغمبران از روے عمر دنیا را چون یافتی گفت چنانکہ خانہ کہ دو دروازہ یکے در آیند و از دیگر
بیرون روند بلکہ خود را در گور تصور کن و بدان کہ ترا باکس کارے نہ کسے را با تو قال النبی
صلی اللہ علیہ وسلم کن فی الدنیا کانک غریب او کعابری سبیل وعد نفسک من
القبور و اگر کسے ملامت کند تنگ دل نباید شد - و طالب حق را باید کہ کار پیش خلق چنان
کند کہ ملامت کنند و نصرت پذیرند و تحسین خلق را طلب نکند اگر کسے صد سخن گوید یک جواب
ہم نباید داد و تند نباید شد کہ از تحمل کردن گناہ آمرزیدہ میشوند اگر یک جواب ہم گفتہ شود
گویا کہ ہمہ جوابہا گفتہ شدند و اگر کسے غضب میکند در خود تفحص کند اگر خود را در ترک دنیا و
جاہ و عزت یابد ترس نکند و داند کہ ہیچ چیز ضرر نخواہد رسانید و ختم ہیچ کس اثر نخواہد کرد
و اگر در خود میل دنیا یابد داند کہ ہمہ چیز ضرر تواند رسید بلکہ این مثل دنیا عین ضرر
است و دل بدنیا دادن و محبت باصل دنیا کردن ازین ہیچ ضررے زیادہ تر نیست
و چون خلق رد کنند شاد باید شد کہ مردود خلق مقبول حق باشد و بداند کہ اگر مردمان بنظر
حقارت بینند این حقارت جز روزے چند بیش نیست برائے عزت این جہان کار آنجہان
را کہ ہمیشہ باد کارست برباد نباید داد و ذلت نفس خسیس موجب تازگے روح لطیف ست
کہ او مثل یوسف ست بحسن و جمال بلکہ ہزار چندان بہتر لیس او را برائے خصم نفس خوار نباید
کرد اگر کسے گفتگو کند کوشش سخن پروری نباید کرد بلکہ خصم را باید گفت کہ سخن نور است
کہ نفس کافر ازین مردہ میشود اگر اہل اللہ کس را محقر دارند نقص را بجانب خود نسبت کنند و
عیب در خود دانند سخن او شان براستی فہمد و ہیچے را بہ خود ضم کند تا زیان نہ بیند و نفرتے در
خود یابد و یقین داند کہ ہدایت و ضلالت از جانب خداست و سوائے حق تعالی از خواست
ہیچ کس این ہر دو ام نمیشوند و باید دانست کہ چون کسے بمیرد ہمہ کس چہ مادر و پدر و چہ زن
و فرزند شتابی می کنند کہ از خانہ بدر کردہ در گور دفن باید کرد و تاخیر نشاید کرد و لیس ہیہات
کہ بایشان مشغول مانند و از یاد حق تعالی غافل شوند آخر ازین جہان گذشتنی ست و این را
گذاشتنی ست فدع الیوم اختیارا ما تدع الغد اضطرارا و از زن وفاداری طلب نکند

که از زن هرگز وفاداری نباید و زن طالب حق را از یاد باز دارد. نقل ست که بزرگی زن
خواست تا سه شبانه در روز باو مشغول مانده درود که هزار مرتبه ورد میخواند فوت شد حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را بخواب دید که از زبان دُربار میفرمایند که سه روز ست که از
تو درود نمیرسد چون از خواب بیدار شد زن را طلاق داد و بکار خود مشغول شد و هر چه مشکل
افتد مدد از روحانیت حضرت رسول مقبول صلی الله علیه وسلم باید خواست و از غیر حبیب
خدا بکسی دیگر رجوع نباید کرد تا کار هر چند مشکل باشد حل شود اگر بجهت ایذای کسی از حق تعالی
دعا طلبید دعای بد در حق او نه کند بلکه جمعیت خود از حق تعالی خواهد خواه حق تعالی آن موذی
را به بلا مبتلا گرداند یا توفیق نیک بخشد و با کور دلان که از طریق اهل الله منکر ند صحبت نباید
داشت و از مخالطت ایشان احتراز باید کرد و هیچکس را از مسلمانان از خود فرو دتر نباید دانست
که شاید حق تعالی آخر الامر توفیق رفیق گرداند و بلکه کافر را نیز از خود زبون نباید دانست که
احتمال است که آخر دنیا مسلمان شده انتقال کند و به بیان کمالات بزرگان پیشین پیش عوام مشغول
نباید شد و در خود حالتی پیدا باید کرد که از مطالعه احوال بزرگان منفعت همین است که جهد
باید کرد تا آن حالت حق تعالی عنایت فرماید که افسانه برای مفاخرت خود باید کرد که از افسانه
گوئی آن حالت نمی آید خواندن کتب و مطالعهٔ آن همه دنیاست در آخرت از اشتغال
آن بجز خسارت پدید نباید هر چه هست یاد مولی تعالی ست باقی همه هیچ ست و در
راه حق تعالی نمیشود تا که یک دل نشود گاه گاه کتب درویشان را مطالعه باید کرد
که طالب را قوت عزم زیاده کرداند لیکن با مطالعه دل و حبس دم دران وقت هم باید
ولیکن به جمع کردن کتب اشتغال نباید کرد که آن در یاد حق تعالی خلل آرد و طبع افسرده
کند اگر نماز قضا شده باشد تا نماز را ادا نه کند به هیچ کاری مشغول نه شود که بغیر ادا کردن
نماز مشغول شدن بکار دیگر شوم ست و طعام که بادی باشد در وضو خلل کند از ان احتراز
باید کرد تا در نماز خلل نیفتد آنچه بر سالک از عالم ملکوت ظاهر شود باکس نه گوید. بلکه
چنان رندانه وضع باشد که خود را به لباس صالحان نه دارد به طریق اهل دنیا نمودار
کند اگر کسی از غیر ابنای جنس خود را دوست نماید مفتون وی نگردد که اهل دنیا مکار می
باشند و اگر کسی خود را دوست نماید از وی راز خود ظاهر نه کند تا که او را صادق نه بیند
و کفش بردار اهل الله و فرمان بردار ایشان نباید داصل کار این ست که اختیار خود

از میان بر دارد و خود را باہل اللہ سپرد کند تا مقصود حاصل شود والا ہرگز حاصل نہ شود و خود را از ان یک کس بگر داند و نیت استفاضہ از دو جا نہ کند والا از ہیچ جا فیض نہ رسد۔ والسلام علی من اتبع الہدی

دل یکی منظریست ربّانی

خانۂ دیو را تو دل دانی

بعضے از وظائف حضرت ایشان کہ حضرت مولانا و بالفضل اولٰینا شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی در انفاس العارفین نوشتہ اند بہ تحریر مے آیند

وظیفہ حضرت ایشان از نوافل تہجد بود بے تقید عدد رکعات بل بہ ملاحظہ نشاط و رغبت ہر مقدار کہ باشد و اشراق و ضحے و دو رکعت بعد مغرب برائے ثواب والدین و برادر کلان خود و بتلاوت دایما مشغول مے بودند مگر بعذر و بہ غایت خوش صوت و با رعایت قواعد تجوید مے خواندند و غالبا در حلقہ یاران بیرون از تلاوت ہر روز دو سہ رکوع بتدبیر و بیان معانے آن می خواندند و یک ہزار بار نفی و اثبات بعض بہ جہر قبل فجر و بعض بخفیہ و دوازدہ ہزار بار اسم ذات ہمیشہ لازم بود خارج اوقات غیبت با وجود کبر سن و ضعف و ہرگاہ متوجہ می شدند بہ غیبت ممتدہ می کشید بعد وفات سیدنا و مخدومنا شیخ ابو الرضا محمد باستدعا بعض یاران ہمان اسلوب وعظ مے فرمودند اکثر از مشکوۃ و تنبیہ الغافلین و غنیۃ الطالبین و در آخر تفسیر شروع کردہ بودند چون چون از بیان زہراوین فارغ شدند ضعف غالب آمد و آن رشتہ موقوف ماند این فقیر بارہا از زبان ایشان استماع کردہ کہ ما ہر چہ یافتیم بہ دولت درود و توجہ مجرد یافتیم دیگر ہر روز سورہ مزمل یازدہ بار و یا مغنی یک ہزار و یکصد بار برائے غنائے ظاہری

می خواندند وپیوسته در جمیع احوال بے اسباب ظاہر حق سبحانہ قلوب عباد را بخدمت
ایشان مصروف میساخت۔ در آخر عمر ایشان چون رمضان رسید صیام وقیام بدستور
قدیم بہ تقدیم رسانیدند ہر چند بہ حسب شریعت رخصت افطار متحقق بود کہ پیر فانی
شدہ بودند وطاقت صوم نہ داشتند این فقیر وسائر اہل بیت چون سوال مے کردند کہ
سبب چندین مقاسات تعب باوجود رخصت شرع چیست مے فرمودند زیادہ
ازین نیست کہ بہ سبب ضعف بے ہوش مے شوم وبہ ہوشی خود گرفتہ ام وبدان
ماندہ مے شویم یعنے غیبت چون شوال آمد یکبارہ اشتہا ساقط شد وضعف غالب آمد
وہیضہ پیدا شد چندانکہ امید حیات منقطع گشت ومردہ وار افتادند این فقیر حاضر بود درین
افتادن کلمہ استغفر اللہ الذی لا الٰہ الا ہو الحی القیوم از زبان ایشان برآمد بعد ازان
روے صحت آوردند فی الجملہ تخفیف دست داد با آنکہ اوایل صفر باز مرض غالب
آمد وقبل صبح صادق چون آثار موت ظاہر شد غالب ہمت ایشان آن بود کہ نماز
فجر فوت نہ شود چندبار دران ضعف پرسیدند کہ صبح طلوع کردہ است یا نہ حاضران
گفتند نے چون موت نزدیک رسید آن گویندگان توقف جواب دادند کہ اگر وقت
نماز شما نیست وقت نماز ما خود رسیدہ است آنگاہ گفتند مرا متوجہ بہ قبلہ کنید
آنگاہ بہ اشارت نماز گذاردند حال آنکہ در وقت شک بود وبعد ازان بذکر اسم ذات
زیر لب مشغول شدہ ودیعت حیات سپردند واین واقعہ روز چہار شنبہ دوازدہم
صفر سنہ ١١٣١ھ یکہزار یکصد وسی ویک سال ہجرے بود واخر عہد فرخ سیر واقع شد
وفرخ سیر بعد از حضرت ایشان قریب پنجاہ روز اسیر شد وہرج ومرج عظیم
دست داد وعمر شریف ایشان ہفتاد وہفت سالہ بود وقصبہ فتح چتور وعمارت
مسجد جامع شاہجہان آباد یاد داشتند وہذا آخر ما اردنا ایرادہ من مناقب سیدنا
ومخدومنا شیخ عبد الرحیم قدس سرہ۔ ویتلوہ ان شاء اللہ تعالے۔

تاریخ وفات

در ہزار ویکصد وسی ویک از ہجر رسول   بامداد چار شنبہ از صفر ثانی عشر
ہادی راہ طریقت شیخ دین عبد الرحیم   کرد از دنیار دون در جنت الماوی سفر

مفید عام
جبرم

بخیرخواہان اہل اسلام۔ ومعتقدین خاندان حضرت مولانا مولوی شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی رحمۃ اللہ علیہ کو مژدہ ہو۔ کہ وہ منبع فیض کہ جس سے ہندوستان قال اللہ وقال الرسول کے انوار تجلیات سے منور ہو گیا (یعنے مدرسہ کہنہ حضرت مولانا شاہ عبد العزیز صاحب دہلوی رحمۃ اللہ) کہ عرصہ تیس چالیس سال سے غیر آباد ہو گیا تھا اب بفضلہ ومنہ تعالے سید ظہیر الدین عرف سید احمد نواسہ حضرت خاتم المحدثین جناب مولانا شاہ رفیع الدین صاحب برادر عزیز حضرت مولانا شاہ عبد العزیز صاحب رحمۃ اللہ نے بتائید غیبی واشارہ روح پُرفتوح شاہ صاحب موصوف کی ماہ ربیع الاول سنہ ۱۳۱۰ ہجری سے سلسلہ درس وتدریس مدرسہ مذکورہ مین جاری کر دیا ہے۔ اور معقول اور منقول دونون علم پڑھائے جاتے ہین۔ اور مسلمان بچون کو دینی اور دنیوی تعلیم اس انتظام کے ساتھہ دیجاتی ہے کہ اور مدارس مین دیکھنے مین نہین آئی۔ مگر افسوس ناک یہ بات ہے کہ ابہی تک اوسکے واسطے کہین سے کچھہ کفاف مقرر نہین ہے۔ جس سے اوس کی ہمیشہ کے واسطے قیام کی صورت ہو پس جملہ اہل اسلام ہندوستان کو اور خاصکر جو فیض یاب ہین اس خاندان سے اون پر فرض و واجب ہے کہ اس مدرسہ کے سب مدارسون سے پہلے بقائے یادگار جائے شاہ صاحب موصوف کے لئے۔ قلم سے قدم سے درم سے زبان سے سعی وامداد کرنے اور کرانے بقدر طاقت مال صرف کرنا فرض ہے بقولہ تعالی وتعاونوا علی البر والتقوی اور واضح رہے کہ جہان مدرسہ موصوفہ ہے وہ ہی خاص الخاص جائے درس گاہ متبرکہ حضرت مولانا شاہ ولی اللہ صاحب وحضرت مولانا شاہ عبد العزیز صاحب رحمۃ اللہ وغیرہ وغیرہ کی ہے جہانسے ہزارون جلیل القدر علما دستار فضیلت باندہکر تمام ملک مین شائع ہوے اور جو کچھہ ہندوستان مین علم ہے اسی جگہہ کا فیض ہے اگر منظور خدا ہے تو پھر دیسا ہی ہو جائیگا مگر ابہی مدرسہ موصوف کو نہایت سخت امداد کی ضرورت ہے کیونکہ ابہی کہین سے کوئی صورت امداد کی نہین ہوئی پس اسلام کے حقیقی خیرخواہون اور دین محمدی کے دردمند اور شاہ صاحب کے معتقدون سے امید ہے کہ اس مدرسہ کی قیام کی صورت ضرور تجویز فرماوین۔ پتہ یہ ہے

دہلی مدرسہ کہنہ حضرت مولانا شاہ عبد العزیز صاحب رحمۃ اللہ نزد سید ظہیر الدین عرف سید احمد مہتمم مدرسہ عزیزیہ۔ برسد

رسائل مفصلہ ذیل از تصنیف لطیف حکیم امت مصطفویہ حضرت فانی فی اللہ جناب مولانا شاہ
ولی اللہ صاحب و حضرت مولوی شاہ عبد العزیز صاحب و جناب مولانا اسمٰعیل صاحب شہید رحمۃ اللہ علیہ و علاوہ
ازین ہر قسم کی کتابین مطبع احمدی متعلقہ مدرسہ عزیزی - و مطبع مجتبائی واقع شہر دہلی سے بکفایت بذریعہ ویلیو پیبل کے مل سکتی ہین

فیوض الحرمین مصنفہ حضرت مولانا شاہ ولی اللہ صاحب رح بعبارت عربی مع ترجمہ اردو - اس کتاب مین شاہ صاحب نے وہ
مسائل لکھے ہین جو ارواح پاک آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم سے حل کئے ہین قابل دید ہے قیمت ۸ ر + **تاویل الاحادیث** مصنفہ
جناب ممدوح - اس کتاب مین شاہ صاحب نے حضرت آدم علیہ السلام سے لے کر آنحضرت صلعم تک جن انبیاء ع کا قرآن شریف
مین ذکر ہے اور جو اُنپر حادثے وقوع مین آئے ہین اُنکی وجوہات بیان کی ہین - یہ کتاب قابل پاس رکھنے کے ہے بعبارت عربی مترجم قیمت ۶ ر
ہوامع شرح حزب البحر مصنفہ ایضاً بعبارت فارسی وارد وجداگانہ اس دعا کی شاہ صاحب نے بڑے بسط سے شرح کی ہے آجتک دیکھنے مین کیا
بلکہ سننے مین بھی نہین آئی طریقہ زکوٰۃ کا اور ہر فقرہ کے پڑھنے کے ہر مطلب کے واسطے جدی جدی ترکیب اور اعتصام اور اختتام کے
پڑھنے کی ممانعت - اور اوسکی وجہ بیان کی ہے عاملون کی جان ہے قیمت ۳ ر ومہر **وصیت نامہ** مع رسالہ دانشمندی مصنفہ
بعبارت فارسی مع ترجمہ اردو - اس مین شاہ صاحب نے یہ لکھا ہے کہ مسلمانون کو کیا کرنا چاہیے اور کسطرح امورات دنیا کو سرانجام
دینا چاہیئے کہ ہر شخص کو اس پر عمل کرنا لازم ہے - قیمت ا ر + **خمسہ رسائل** شاہ ولی اللہ صاحب در بیان تصوف بعبارت
فارسی - اس رسالہ مین عجیب و غریب بیان ہین تمام آن علماء کا بیان ہے جنسے آپ کو حدیث کی سند اور خرقہ پہنچا ہے اور
اپنے آبا و اجداد کا حال اور حضرت شاہ عبد العزیز صاحب سے شکر بار کے حالات اور اپنا اعتقاد بیان کیا ہے یہ رسالہ لائق دیکھنے کے
ہے قیمت ۱۲ ر + **انصاف** مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت عربی مع ترجمہ اردو - واقعی شاہ صاحب نے اس رسالہ
مین بابت تقلید کے انصاف کردیا ہے - آج کل اس کے دیکھنے کی اشد ضرورت ہے قیمت ۷ ر + **عقد الجید** مصنفہ
جناب شاہ صاحب ممدوح بعبارت عربی مع ترجمہ اردو - اس مین شاہ صاحب نے اپنا اجتہاد اور اپنی رائے کو بابت تقلید کے
ظاہر کیا ہے - قیمت ۷ ر + **قرۃ العینین فی تفضیل الشیخین** مصنفہ جناب موصوف بعبارت فارسی - اس مین شاہ
صاحب نے بڑی جد و جہد سے مذاہب باطل کا رد کیا ہے کہ قابل بیان نہین - قیمت عہ + **شرح رباعیتین** مصنفہ
شاہ صاحب موصوف بعبارت فارسی - شاہ صاحب نے حضرت باقی باللہ صاحب رح کی رباعیونکی شرح کی ہے اور
اون مقاصدون کو حل کیا ہے کہ جو قابل دید ہین - قیمت ا ر + **در الثمین فی مبشرات النبی الکریم** مصنفہ شاہ
صاحب ممدوح بعبارت عربی مع ترجمہ اردو - اس کتاب مین عجیب غریب حالات شاہ صاحب نے اپنے اور اپنے والد صاحب مرحوم اور اپنے
چچا صاحب رح کے جو کہ اُنہون نے آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کی روح مبارک سے حاصل کئے ہین لکھے ہین - قیمت ا ر + **سطعات**
مع رسالہ جزء اللطیف مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت فارسی - اس کتاب مین طلسم الٰہی کا بیان اور اپنے حالات مختصر
بطور سوانح عمری کے شاہ صاحب نے لکھے ہین - قیمت ۲ ر + **الطاف قدس** مصنفہ شاہ صاحب موصوف بعبارت فارسی مع
ترجمہ اردو - اسمین شاہ صاحب نے اپنی اصطلاحون کو کھولا ہے جیسی تدلی اور تجر بحث وغیرہ وغیرہ قیمت ۱۲ ر + **قصیدہ**
اطیب النغم فی مدح سید العرب والعجم - مصنفہ حضرت شاہ صاحب موصوف بعبارت عربی مع شرح فارسی - جسمین قصیدہ بائیہ
و قصیدہ تائیہ و قصیدہ لامیہ وغیرہ ہے - قیمت ۳ ر + **چہل حدیث مع شرح منظوم الموسوم لتسجیر** مصنفہ
شاہ صاحب موصوف بعبارت عربی مع شرح اردو قیمت ۱۰ ر + **قول الجمیل ترجمہ شفاء العلیل** مصنفہ ایضاً بعبارت عربی
مع ترجمہ اردو - قیمت ۵ ر + **عجالہ نافعہ اصول حدیث** مصنفہ حضرت مولانا شاہ عبد العزیز صاحب رحمۃ اللہ علیہ
فارسی قیمت ا ر + **کمالات عزیزی** شاہ عبد العزیز صاحب مرحوم کے کمالات - اردو - قیمت ۲ ر + **بستان المحدثین**
مصنفہ شاہ عبد العزیز صاحب - فارسی - ۲ ر + **مجموعہ خمسہ رسایل قابل دید** مصنفہ ایضاً - فارسی - قیمت ۳ ر + **تنویر العینین**
مع ترجمہ اردو مصنفہ مولوی اسمٰعیل صاحب - ۳ ر + **تقویۃ الایمان** مولوی اسمٰعیل صاحب رح اردو - ۸ ر + **صراط المستقیم** مصنفہ
مولوی اسمٰعیل صاحب - فارسی - ۲ ر + **مجموعہ رسائل اصول حدیث** مصنفہ شاہ عبد العزیز صاحب و حضرت شاہ ولی اللہ صاحب
رحمہما اللہ تعالےٰ بعبارت اردو - اصول حدیث کے فن مین اور محدثون کے طریقون کی معرفت مین یہ ایسا عجیب و عمدہ مجموعہ ہے جسمین
ہزارہا فائدے اور انواع انواع قاعدے ایسے ہین جو بڑی بڑی کتابون مین اور بہت سے اساتذہ کی صحبت سے حاصل ہوتے ہین حدیث
پڑھنے والونکو نصب العین رکھنا چاہئے ۱۲ ر +

المشتہر
خادم العلماء کمترین سید ظہیر الدین عرف سید احمد نواسہ حضرت مولانا مولوی شاہ رفیع الدین صاحب محدث دہلوی مالک و مہتمم مطبع احمدی مدرسہ عزیزیہ دہلی